

**STRATEGIA
ROZWOJU
GMINY PACYNA
NA LATA 2016-2020
Z PERSPEKTYWĄ DO 2025**

GRUDZIEŃ 2016

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	4
1. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY.....	6
1.1 Położenie geograficzno-przestrzenne.....	6
1.2 Rys historyczny i dziedzictwo kulturowe.....	8
1.2.1 Zarys historii gminy.....	8
1.2.2 Dziedzictwo kulturowe	9
1.3 Zasoby środowiska naturalnego.....	10
1.3.1 Geomorfologia i geologia.....	10
1.3.2 Wody podziemne.....	11
1.3.3 Wody powierzchniowe.....	11
1.3.4 Gleby.....	12
1.3.5 Biocenozy.....	12
1.4 Ludność i procesy demograficzne.....	12
1.5 Warunki życia mieszkańców.....	16
1.5.1 Rynek pracy i wynagrodzenia.....	16
1.5.2 Bezrobocie.....	19
1.5.3 Zasoby mieszkaniowe.....	21
1.5.4 Edukacja.....	23
1.5.5 Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	25
1.5.6 Kultura, sport i turystyka.....	26
1.6 Przedsiębiorczość.....	26
1.6.1 Podmioty gospodarki narodowej.....	26
1.6.2 Rolnictwo.....	28
1.7 Infrastruktura techniczna.....	29
1.8 Zarządzanie.....	30
1.9 Gospodarka finansami gminy.....	31
1.10 Zrealizowane inwestycje w latach 2008-2014.....	41
1.10.1 Infrastruktura drogowa i komunikacyjna.....	41
1.10.2 Inwestycje w zakresie ochrony przyrody, turystyki i rekreacji.....	44
1.10.3 Inwestycje w sferę kulturalną, społeczną i integracyjną.....	47
1.10.4 Inwestycje w zakresie infrastruktury technicznej.....	48
1.10.5 Inwestycje w kapitał ludzki-aktywizacja zawodowa.....	50
2. ANALIZA SWOT.....	53
3. CELE STRATEGICZNE.....	58
4. ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGICZNYCH GMINY Z DOKUMENTAMI	
STRATEGICZNYM.....	60
4.1 Na poziomie Unii Europejskiej.....	60
4.2 Na poziomie krajowym.....	63
4.3 Na poziomie regionalnym.....	67
5. METODY REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW STRATEGICZNYCH...74	

6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH.....	78
6.1 Fundusze unijne – wprowadzenie.....	78
6.2 Proponowane finansowanie zaplanowanych projektów.....	82
7. MONITORING I EWALUACJA.....	105

WSTĘP

Strategia to określenie głównych, długoterminowych celów działania, celów pośrednich oraz metod ich osiągnięcia. Strategiczne zarządzanie w sektorze administracji publicznej ma znaczenie przede wszystkim ze względu na potrzebę stałej racjonalizacji oraz podnoszenia efektywności gospodarowania funduszami publicznymi, a także stałe podnoszenie jakości usług świadczonych na rzecz społeczeństwa.

Potrzeba przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025 wynika z:

- zakończenia okresu trwania dokumentu określającego kierunki rozwoju Gminy Pacyna „*Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007-2013*”;
- chęci określenia głównych kierunków rozwoju Gminy Pacyny na podstawie uwarunkowań lokalnych, z uwzględnieniem Strategii Europa 2020, Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju (do 2020) oraz Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
- konieczności wskazania celów operacyjnych oraz strategicznych dla Gminy Pacyny w kontekście możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych w perspektywie finansowej 2014-2020.

Dokument został opracowany z zachowaniem elementów wymaganych dla programów rozwoju zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2014 r. poz. 1649, z 2015 r. poz. 349.).

Strategia Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025 została podzielona na dwie części. W pierwszej analizie została poddana sytuacja społeczno-gospodarcza. W części tej przedstawiono Gminę od strony historycznej i kulturowej, zasobów środowiska naturalnego, ludności i procesów demograficznych, warunków życia mieszkańców, przedsiębiorczości, infrastruktury technicznej, zarządzania, gospodarki finansami Gminy. Opisano również zrealizowane inwestycje na terenie Gminy.

W drugiej części została przeprowadzona analiza SWOT gminy, która stanowiła podstawę do określenia jej celów strategicznych oraz szczegółowych celów operacyjnych.

Gruntownej analizie została poddana zgodność zidentyfikowanych celów strategicznych gminy z najważniejszymi dokumentami strategicznymi na poziomie Unii Europejskiej, krajowym oraz regionalnym. W dokumencie określone zostały szczegółowo metody realizacji opracowanych celów strategicznych i operacyjnych do roku 2020. Zakres oraz wartości wskazanych w strategii inwestycji mają charakter orientacyjny, mogą podlegać modyfikacjom okresie obowiązywania strategii pod warunkiem realizacji założonych celów strategicznych gminy. Strategia Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025 określa proponowane źródła finansowania wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć realizujących jej cele strategiczne. Z uwagi na niezakończony jeszcze proces programowania perspektywy finansowej 2014-2020 zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym w opisach proponowanych zewnętrznych źródeł finansowania został zachowany stopień szczegółowości zgodny z zapisami najważniejszych dokumentów programowych zatwierdzonych przez Komisję Europejską.

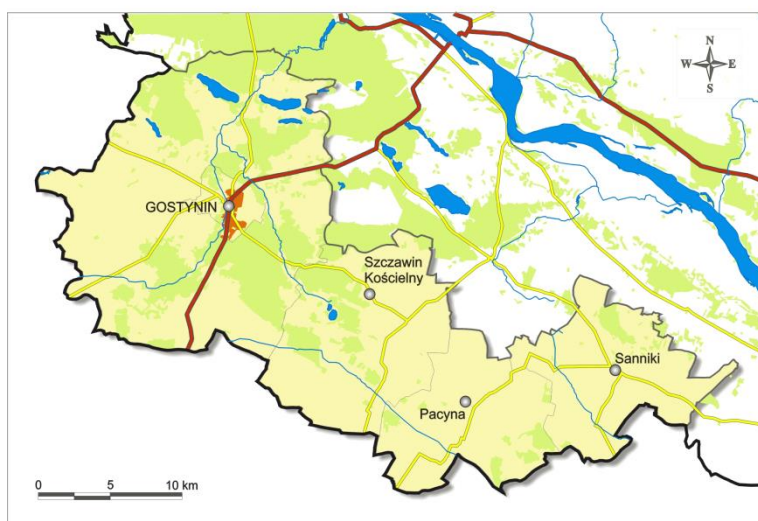
1. DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY

1.1 Położenie geograficzno-przestrzenne.

Gmina Pacyna leży w zachodniej części województwa mazowieckiego, administracyjnie należy do powiatu gostynińskiego. Zajmuje obszar 90 km², a zamieszkuje go 3730 tys. mieszkańców. Gmina leży przy drodze wojewódzkiej nr 583 – Sanniki-Żychlin.

Ma ona największe znaczenie dla całego układu komunikacyjnego. Poprzez tę drogę pozostałe drogi włączone są do systemu komunikacyjnego kraju. Długość odcinka drogi wojewódzkiej na obszarze gminy wynosi 13,5 km.

Powiat gostyniński - podział administracyjny

Legenda

	granica województwa		zbiorniki wodne
	granica powiatu		siedziba gminy
	granica gminy		droga główna
	sieć rzeczna		droga lokalna
	lasy		
	zabudowa		

Źródło: Opracowanie własne

Powiat gostyniński, na terenie którego leży gmina Pacyna, położony jest w zachodniej części województwa mazowieckiego. Powierzchnia ogólna gmin tworzących powiat wynosi

615 km², w tym gminy wiejskie zajmują 583,2 km². W skład powiatu wchodzi cztery gminy wiejskie: Gostynin, Sanniki, Pacyna i Szczawin Kościelny oraz miasto Gostynin. Powiat gostyniński graniczy z powiatami: plockim, włocławskim, kutnowskim, łowickim i sochaczewskim.

Gmina Pacyna graniczy z następującymi gminami: Gąbin, Kiernozia, Oporów, Sanniki, Szczawin Kościelny, Żychlin.

Obszarowo Gmina zajmuje powierzchnię 90,85 km² i jest podzielona na 18 sołectw: Anatolin, Janówek, Luszyn, Łuszczanówek, Pacyna, Podatkówek, Podczachy, Przyłaski, Robertów, Rakowiec, Remki, Raków, Robertów, Rybie, Sejkowice, Skrzeszewy, Słomków, Wola Pacyńska.

Rys. 3 Mapa Gminy Pacyna

Źródło: pl.wikipedia.org

1.2 Rys historyczny i dziedzictwo kulturowe.

1.2.1 Zarys historii gminy

Najstarsza pisana wzmianka o Pacynie pochodzi z 1430 r. i znajduje się w Archiwum Archeologicznym w Poznaniu. Pacyna była wówczas własnością i siedziba Ogończyków Pacyńskich (Paczyńskich). Prawa miejskie uzyskała 6 marca 1509 r. W 1519 r. miasto zniszczył pożar, właściciele Pacyny - Marek i Dobiesław Pacyńscy na okres 6 lat zostali zwolnieni z podatków. Kolejna wzmianka o Pacynie pochodzi z 1579 r. i jest to informacja nie tylko o ilości mieszkańców (150), ale również o układzie przestrzennym (zabudowa luźna, murowana w typie ulicówki). Jak podaje legenda w trakcie potopu szwedzkiego miasto zostało ponownie spalone.

Od 1792 r. Pacyna (w wyniku II rozbioru) znajduje się pod panowaniem pruskim. Zgodnie z nowym podziałem administracyjnym leży w prowincji Prus Południowych w departamencie warszawskim.

W listopadzie 1806 r. na ziemię powiatu gostyńskiego wkraczają wojska napoleońskie. Po utworzeniu Księstwa Warszawskiego i kolejnych zmianach administracyjnych pod prefektem powiatu gostyńskiego zostaje Teodor Dembowski - właściciel dóbr Pacyna.

W 1813r. po klęsce Napoleona w Rosji ziemie te zostały zajęte przez Rosjan. W granicach utworzonego w 1815 r. Królestwa Polskiego leży Pacyna.

Pierwsze informacje o wybuchu powstania listopadowego dotarły do mieszkańców Pacyny 3 grudnia 1830 r. wraz z gazetami warszawskimi. Zgodnie z zarządzeniem dyktatora powstania Józefa Chłopickiego powiat gostyński miał stanowić zaplecze gospodarcze dla powstańców. Po detronizacji cara Mikołaja I przez Sejm w dniu 25 I 1831 r. mieszkańcy Pacyny również składali pisemne deklaracje wierności Rządowi Narodowemu. Wojska carskie pod dowództwem Iwana Paszkiewicza pojawiły się w okolicy Pacyny w lipcu 1831 r. Główny trzon armii rosyjskiej stacjonował w Gąbinie, a następnie 1 sierpnia 1831 r. pomaszerowali na Łowicz.

W okresie między powstaniem listopadowym, a styczniowym majątek Pacyna należał do przodujących w Królestwie. Słynął z hodowli bydła i koni. W październiku 1861 r.

Namiestnik Królestwa Polskiego hr. Lambert wprowadzili nowy podział administracyjny. Pacyna należała do powiatu gostynińskiego, okręgu kaliskiego, guberni warszawskiej.

W czasie trwania powstania styczniowego nie doszło do walk na terenie samej Pacyny. Źródła informują o walce pod wsią Słup 3 VIII 1863r. Zginęło tam 17 powstańców, 9 wziętych do niewoli powieszono we wsi Model. Druga potyczka miała miejsce we wsi Słomków. (obie miejscowości należą do gminy Pacyna). Podejrzani o sprzyjanie sprawie narodowej dziedzice byli poddawani przez władze cesarskie represjom. Majątki ich zostały spalone. Z rozkazu władz rosyjskich spalono folwarki Słup i Malina w gminie Pacyna.

W latach 1905-1907 w trakcie trwania rewolucji aresztowano w Pacynie 3 działaczy (znamy nazwisko tylko jednego -Adama Wybrańca - nauczyciela szkoły w Pacynie).

W 1912r. powstaje w Pacynie Kółko Rolnicze. W trakcie I wojny światowej Pacyna zostaje zniszczona. Na ludność komendantura niemiecka mającą swa siedzibę w Gąbinie nałożyła min. obowiązek dostarczenia 90 q. zboża rocznie na rzecz wojska. Lata 1918-1939 to okres odbudowy Pacyny. Na terenie gminy rozwijał się głównie ruch ludowy.

17 IX 1939 r. do Pacyny wkraczają wojska niemieckie. Rozpoczyna się okupacja. 20 XI 1939 r. Pacyna została włączona do Rzeszy. 18 stycznia 1945 r. na teren gminy wkroczyły wojska Armii Czerwonej, które wyzwoliły mieszkańców Pacyny.

1.2.2 Dziedzictwo kulturowe

Bogata przeszłość historyczna pozostawiła na terenie gminy liczne pamiątki przeszłości, które świadczą o znaczącym dorobku kulturowym mieszkańców tych ziem. Najważniejsze z nich przedstawione zostały poniżej:

Miejscowość	Opis	Czas powstania
Czarnów	Dwór murowany z 1822 r. Park z I połowy XIX w.	Dwór murowany z 1822 r. Park z I połowy XIX w.
Luszyn	Gotycko-renesansowy kościół parafialny pod wezwaniem św. Stanisława w Luszyńcu	1595 r.
	Klasycystyczny zespół pałacowy w Luszyńcu, w którego skład wchodzi: Murowany pałac z końca XVIII w., rozbudowany w I połowie XIX wieku, remontowany w 1909 r. i latach 70 XX w. Kordegarda murowana z II połowy XIX w. Murowana brama wjazdowa z połowy XIX w. Park z początku XIX w.	XVIII w.

	przekomponowany ok. 1909 r.	
	Poniemiecki cmentarz w Luszyńcu.	1918 r.
	Rzymsko - katolicki cmentarz parafialny.	I połowa XIX w.
Pacyna	Kościół parafialny pod wezwaniem św. Wawrzyńca, murowany.	przełom XIX i XX w.
Model	Ruiny zespołu dworskiego. Dwór murowany z 1825 r., gruntownie remontowany w 1975r, zniszczony w pożarze w 1999r. Zabytkowy park dworski z I połowy XIX w. o powierzchni 4,5 ha.	1825 r.
Skrzeszewy	Neorenesansowy zespół pałacowy. Pałac murowany z XIX w. Brama w ogrodzeniu murowana z II połowy XIX w. Zabytkowy park dworski z połowy XIX w. o powierzchni 2,6 ha.	XIX w.
Kąty	Zespół dworski z dworem spichlerzem i parkiem o pow. 3,6 ha	koniec XIX w.
	Ruiny Zespołu dworskiego	koniec XIX w.

Podsumowując tę część opracowania należy stwierdzić, iż dziedzictwo kulturowe zachowane na terenie gminy Pacyna ma duże znaczenie dla rozwoju turystyki i będzie miało istotne znaczenie przy określaniu kierunków rozwoju gminy w najbliższej przyszłości.

1.3 Zasoby środowiska naturalnego

1.3.1 Geomorfologia i geologia

W budowie geologicznej gminy, podobnie jak w całej środkowopółnocnej części Polski, uczestniczą dwa zasadnicze elementy: utwory trzeciorzędowe i starsze, składające się na tzw. podłoże podczwartorzędowe oraz zwarta pokrywa utworów czwartorzędowych osadzonych podczas kolejnych zlodowaceń.

Gmina leży w zasięgu antyklinorium środkowopolskiego. W podłożu występują osady jurajskie i kredowe. Jura górna wykształcona w postaci iłów, iłolupków margli wapiennych i piaskowców występuje w południowo-zachodniej części. W północnej części skały mezozoiczne tworzą nieckę warszawska (płocką), która posiada szereg struktur synklijalnych i antyklinalnych. Miocen wykształcony w postaci piasków drobnoziarnistych i piasków pylastych, iłów i węgla brunatnych.

Obszar gminy Pacyna pod względem fizyczno – geograficznym przynależy do makroregionu Niziny Środkowomazowieckiej, mezoregionu Równiny Kutnowskiej. Charakterystyczną cechą tych obszarów jest łagodna rzeźba terenu powstała w wyniku środkowopolskiego zlodowacenia, kiedy panował klimat peryglacjalny. Występują tu elementy związane z działalnością akumulacyjną lodowców zwłaszcza ostatniego zlodowacenia bałtyckiego. Dominują jednostajne równiny oraz lekko faliste powierzchnie zdenudowanych wysoczyzn morenowych. Teren gminy położony jest na wysokości 88 – 115 m n.p.m. Szczególnie wyróżnia się silnie zdenudowana wysoczyzna morenowa obejmująca większą, płaską część obszaru gminy. Powierzchnia wysoczyzny jest wyniesiona od 90 do 115 m n.p.m. a spadki terenu nie przekraczają 5%. Urozmaiceniem monotonnej powierzchni wysoczyzny są dość liczne zagłębienia bezodpływowe i liczne formy dolinne. Największą z nich jest dolina rzeki Przysowy przebiegająca przez południową część obszaru gminy. Spadki na zboczach są bardzo łagodne i nie przekraczają 5%.

1.3.2 Wody podziemne

Główny użytkowy poziom wodonośny na terenie gminy występuje w piaszczystych utworach czwartorzędowych, następnie trzeciorzędowych oraz kredowych. Zasadnicze znaczenie ma jednak poziom IV - rzędowy. Decydują o tym największe zasoby tych wód, najłatwiejsza ich odnawialność oraz najpłytsze ich występowanie. Charakteryzuje się on także zmienną głębokością występowania, zmiennym stopniem izolacji od wpływu czynników powierzchniowych, a także różną miąższością, czyli stopniem zagrożenia wód podziemnych przed zanieczyszczeniami mogącymi przedostać się z powierzchni terenu do użytkowego poziomu wodonośnego.

Powiat gostyniński należy do obszaru występowania wód geotermalnych wyróżnionego, jako okręg grudziądzko- warszawski. Jest to rozległa struktura o dużych zasobach energetycznych, gdyż zakres temperatur w złożu waha się od 20 do 60°C.

1.3.3 Wody powierzchniowe

Przez południowy teren gminy przepływa rzeka Przysowa, wpadając jednocześnie do Słudwi, lewobrzeżnego dopływu Bzury. Łąki porośnięte są kępami krzewów, poprzecinane rowami i dawnymi wyrobiskami po wydobyciu torfu- obecnie tworzą tzw. Kanały Pacyńskie.

Gnieźdzą się tam chętnie ptaki, na przykład błotniaki stawowe i łąkowe, żurawie, derkacze, bąki, jak również migrujące gęsi i kaczki.

1.3.4 Gleby

Na zróżnicowanie typów i gatunków gleb na obszarze gminy Pacyna największy wpływ mają stosunki wodne. Na wysoczyźnie występują gleby bielcowe i brunatne oraz czarne ziemie, których udział jest stosunkowo wysoki. Spotykane SA one przeważnie na niższej położonych terenach w sąsiedztwie dolin rzecznych. W samych dolinach i obniżeniach terenu zalegają gleby torfowe, torfowo-murszowe i murszowe. Wskaźnik bonitacji gleb użytków rolnych wynosi w gminie Pacyna średnio 1,04. Najwyższy wskaźnik mają gleby miejscowości Radycza i Podczachy (1,18), najniższy w miejscowości Łuszczanówek (0,81).

1.3.5 Biocenozy

Na obszarze gminy utworzono w 1988 r. Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Przysowy. Obszary takie służą najczęściej ochronie terenów dolinowych, kompleksów polno - leśnych i leśnych zapewniając utrzymanie walorów przyrodniczych, a także krajobrazowych i w końcu wypoczynkowo - turystycznych. Poprzez zachowanie sieciowej, ciągłej struktury tworzą tzw. "korytarze ekologiczne" pozwalające na przemieszczanie się w przestrzeni zwierząt i roślin, nie dopuszczając do izolacji poszczególnych, najwartościowszych obiektów przyrodniczych - parków narodowych, krajobrazowych oraz rezerwatów przyrody. Izolacja tych najcenniejszych terenów prowadzi do ich degeneracji z braku naturalnej wymiany genów. Obszar chronionego krajobrazu (położony częściowo na terenie sąsiedniej gminy Kiernozia) zajmuje powierzchnię 5554 ha, lasy zajmują 689 ha, użytki rolne 4407 ha a wody 42 ha.

1.4 Ludność i procesy demograficzne

Na koniec 2014 roku (stan na 31.12.2014 r.) gminę zamieszkiwało 3 730 osób , w tym 1 874 kobiety (50,24% wszystkich mieszkańców). Na 1 km² powierzchni gminy przypadało

41 osób i jest to wartość niższa od średniej wyliczonej dla powiatu gostyńskiego, która wynosi 75 osób/km².

Tabela 1. Ludność gminy Pacyna na tle innych gmin powiatu gostyńskiego i województwa mazowieckiego(31.12.2013r.)

Gmina	Powierzchnia w km ²	Ludność				kobiety na 100 mężczyzn
		ogółem	mężczyźni	kobiety	na 1 km ²	
Pacyna	90	3767	1880	1887	42	100,4
Gostynin (Gm. miejska)	32	19092	9055	10037	589	110,8
Gostynin (Gm. wiejska)	271	12232	6116	6116	45	100
Sanniki	95	6332	3044	3288	67	108
Szczawin Kościelny	127	5094	2517	2577	40	102
Powiat	615,00	46517	22612	23905	76	106
Województwo	35558	5316840	2543762	2773078	150	109,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

W gminie Pacyna na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet i jest to wartość niższa od średniej powiatowej (106 kobiety na 100 mężczyzn) oraz odbiegająca od średniej wojewódzkiej (109 kobiet na 100 mężczyzn). Pod względem liczby kobiet przypadających na 100 mężczyzn gmina znajduje się na 2 miejscu w powiecie i na 149 miejscu w skali województwa.

Biorąc pod uwagę liczbę ludności przypadającej na 1 km² powierzchni gmina Pacyna zajmuje 4 lokatę w powiecie i 226 w województwie.

W tym samym okresie struktura wiekowa mieszkańców gminy przedstawia się w następujący sposób:

- Osoby w wieku przedprodukcyjnym – 15,09 %;
- Osoby w wieku produkcyjnym -61,3 %;
- Osoby w wieku poprodukcyjnym -22,08 %.

Ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2012 roku wynosiła 60,8, w 2013 roku odpowiednio 62,4 natomiast w 2014 r. 63,2 osób. W związku z powyższym należy zauważyć tendencję wzrastającą w tym obszarze.

Tabela 2. Struktura wiekowa mieszkańców gminy Pacyna (31.12.2013r.)

Jednostka	Ogółem	w wieku						Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
		Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym		
		razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	
Pacyna	3767	605	284	2320	1013	842	590	62,4
Powiat	46517	8324	4019	29268	13692	8925	6194	58,9
Województwo	5316840	984077	479343	3319937	1592830	1012826	700905	60,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

Wskaźnik przyrostu naturalnego od kilku lat utrzymuje wartość ujemną, a w roku 2013 osiągnął wartość: - 1,1 (na 1000 osób). Należy podkreślić, że wskaźnik ten stanowi jedną z niższych wartości wśród gmin w powiecie gostyńskim i jest nieznacznie wyższy niż w powiecie ale o wiele niższy niż w województwie mazowieckim.

Tabela 3. Ruch naturalny ludności na tle gmin powiatu gostyńskiego i województwa (31.12.2013r.)

Gmina	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
	w liczbach bezwzględnych			na 1000 ludności		
Gostynin (Gm. miejska)	143	168	-25	7,47	8,77	-1,31
Gostynin (Gm. wiejska)	102	116	-14	8,38	9,53	-1,15
Pacyna	45	49	-4	11,87	12,93	-1,06
Sanniki	77	85	-8	12,12	13,38	-1,26
Szczawin Kościelny	54	59	-5	10,63	11,62	-0,98
Powiat	421	477	-56	9,05	10,25	-1,20
Województwo	55400	54260	1140	10,44	10,22	0,21

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

W województwie mazowieckim dodatni przyrost naturalny obserwowany jest od 2006 r., przy czym w latach 2011–2013 jego natężenie było słabsze. W 2014 r., w wyniku bilansu urodzeń i zgonów, na każde 10 tys. ludności przybyło przeciętnie 7 osób, podczas gdy przed

rokiem 2 osoby, w 2012 r. – 5 osób, w 2011 r. – 8 osób, a w 2010 r. – 14 osób. Współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł odpowiednio: 0,68‰, 0,21‰, 0,53‰, 0,79‰ i 1,40‰, a zatem w porównaniu z 2013 r. był większy o 0,47 pkt, a w porównaniu z 2010 r. mniejszy – o 0,72 pkt.

Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały, w województwie mazowieckim, od kilkunastu lat jest dodatnie¹, co oznacza, że liczba osób, które zameldowały się na pobyt stały w danym okresie przewyższa liczbę osób, które wymeldowały się.

Tabela 4 i 5. Przyrost naturalny i saldo migracji w gminie Pacyna w latach 2011-2015.

Na 1000 ludności	2011	2012	2013	2014	2015
Zgony	11,80	13,97	12,93	14,65	16,12
Przyrost naturalny	-2,6	-5,8	-1,1	-5,3	-7,8
Urodzenia żywe	9,2	8,2	11,9	9,3	8,3

Saldo migracji na pobyt stały	jedn. miary	2011	2012	2013	2014	2015
Saldo migracji wewnętrznych	osoba	-4	-8	-11	-25	-23
Saldo migracji zagranicznych	osoba	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 6. Wykaz miejscowości oraz liczby mieszkańców w gminie Pacyna (stan na 13.07.2009 r.)

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba mieszkańców
1.	Anatolin	63
2.	Czarnów	155
3.	Czesławów	32
4.	Janówek	166
5.	Kamionka	182
6.	Kąty	84
7.	Luszyn	451
8.	Łuszczanów II	32
9.	Łuszczanówek	71

¹ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w 2014 r., Maj 2015.

10.	Model	263
11.	Pacyna	219
12.	Podatkówek	135
13.	Podczachy	204
14.	Przylaski	63
15.	Radycza	103
16.	Rakowiec	136
17.	Raków	192
18.	Remki	125
19.	Rezlerka	42
20.	Robertów	159
21.	Romanów	27
22.	Rybie	200
23.	Sejkowice	184
24.	Skrzeszewy	359
25.	Słomków	146
26.	Wola Pacyńska	69
	Kobiety:	1918
	Mężczyźni:	1944
	RAZEM:	3862

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Pacyna.

1.5 Warunki życia mieszkańców

1.5.1 Rynek pracy i wynagrodzenia

W 2014 r. odnotowano w województwie mazowieckim niewielki wzrost w skali roku, po spadku w 2013 r. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie mazowieckim w 2014 r. ukształtowało się na poziomie 1335,0 tys. osób, tj. o 0,6% wyższym niż w 2013 r. (wobec spadku o 0,3% przed rokiem).

W skali kraju odnotowano wzrost zatrudnienia w porównaniu z rokiem poprzednim o 0,6% (po spadku o 1,0% w 2013 r.)².

Pod koniec 2013 roku wg danych GUS w gminie Pacyna zatrudnionych było 242 osoby, z czego 77,27% stanowiły kobiety. Należy zaznaczyć, iż dane te nie dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie. W tym miejscu wyraźnie widać dominację zatrudnienia w usługach. W branży tej zatrudnionych jest 208 osób, co stanowi 85,95 % wszystkich pracujących. Kolejna branża,

² Tamże.

czyli przemysł i budownictwo odgrywa o wiele mniejszą rolę. Pracę w niej znalazło łącznie 12 osób (4,96%).

Tabela 7. Pracujący w gminie Pacyna na tle innych gmin powiatu gostynińskiego i województwa (31.12.2013)³.

Gmina	Ogółem		Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
	Ogółem	w tym kobiety			Handel; naprawa pojazdów; transport; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; rynek nieruchomości oraz pozostałe usługi
Gostynin (Gm. miejska)	5417	2720	0	1869	0	2449
Gostynin (Gm. wiejska)	632	386	18	127	68	419
Pacyna	242	187	22	0	12	208
Sanniki	504	333	0	144	0	259
Szczawin Kościelny	213	149	0	13	0	134
Powiat	7008	3775	103	2153	1283	3469
Województwo	1446775	754579	7084	327543	429425	682723

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

Analizując rynek pracy w gminie Pacyn na przestrzeni kilku lat (2011-2014), można zauważyć tendencję spadkową liczby pracujących zarówno wśród mężczyzn i kobiet.

Tabela 8. Pracujący w gminie Pacyna w latach 2011-2014⁴.

Pracujący	jedn. miary	2011	2011	2012	2013
ogółem	osoba	257	220	242	248
mężczyźni	osoba	71	50	55	66
kobiety	osoba	186	170	187	182

³ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnie w rolnictwie.

⁴ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnie w rolnictwie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2014 r., w województwie mazowieckim ukształtowało się na poziomie wyższym niż rok wcześniej, jednak w drugiej połowie roku tempo wzrostu w kolejnych okresach narastających, w porównaniu z analogicznymi okresami ub. roku, uległo spowolnieniu. W porównaniu z 2013 r. zwiększyło się również średnie wynagrodzenie za godzinę pracy.

Przeciętne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą⁵.

W 2014 r. w województwie mazowieckim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ukształtowało się na poziomie 4845,32 zł i było o 4,3% wyższe niż w 2013 r. (wobec wzrostu o 2,6% przed rokiem). W kraju przeciętna płaca brutto wyniosła 3980,24 zł, co oznacza wzrost o 3,7% w odniesieniu do zanotowanej przed rokiem.

Powiat gostyniński jest regionem, w którym przeciętne wynagrodzenie stanowi jedną z najniższych wartości w porównaniu z całym województwem mazowieckim. Dane te pokazują znaczną, pogłębiającą się dysproporcję wartości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pomiędzy powiatem gostynińskim (3073,49 zł), a województwem mazowieckim (4773,41 zł). Wiele powiatów województwa mazowieckiego odnotowało znacznie większy wzrost przeciętnego wynagrodzenia w roku 2013 w porównaniu do roku 2010. Jest to jedna z najważniejszych przyczyn migracji ludności z tego regionu.

Należy zauważyć, iż w gminie Pacyna wartość średniego miesięcznego wynagrodzenia brutto kształtuje się poniżej, a w niektórych przypadkach w granicach średniej wyliczonej dla powiatu gostynińskiego.

Na uwagę zasługuje fakt, iż obserwuje się tendencję rosnącą przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto powiecie gostynińskim. (Tabela 9). Świadczyć to może

---

⁵ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w 2014 r., Maj 2015.

poprawie sytuacji ekonomiczno-gospodarczej regionu, a co za tym idzie poprawie warunków życia ludności.

Tabela 9. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie gostyńskim na tle podregionu i województwa⁶ (31.12.2013r.)

	Ogółem	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
				Handel; naprawa pojazdów; transport; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; rynek nieruchomości oraz pozostałe usługi
Powiat	3073,49	0	2563,18	2407,13	3653,92
Podregion ciechanowsko- płocki	3832,04	3671,97	4022,74	3490,11	3801,20
Województwo	4773,41	4565,49	4450,78	4656,31	5059,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

Tabela 10. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie gostyńskim w latach 2011-2011.

Wyszczególnienie	jedn. miary	2011	2012	2013	2014
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	zł	2 861,89	2 925,45	3 073,49	3 164,95
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100)	%	78,9	78,1	79,3	79,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.5.2 Bezrobocie

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym i gospodarczym polegającym na tym, iż część ludzi zdolnych i gotowych do podjęcia pracy nie może jej podjąć. Są oni gotowi

⁶ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnie w rolnictwie.

pracować na warunkach, które występują w gospodarce w danym czasie, lecz nie mają możliwości pracowania ze względu na to, iż nie ma dla nich pracy.

Według obowiązującej ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, bezrobotnym jest osoba niezatrudniona i nie wykonująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującego w danym zawodzie lub służbie, nie ucząca się w szkole w systemie dziennym, zarejestrowana we właściwym według miejsca zameldowania rejonowym urzędzie pracy.

Liczba bezrobotnych w województwie mazowieckim w grudniu 2014 r. wynosiła 249 777 osób, co stawiało województwo na 2 miejscu w kraju pod względem liczby bezrobotnych. Stan bezrobocia w powiecie gostyńskim w dniu 31.12 2013 r. kształtował się następująco: - bezrobotni ogółem: 3976 osób, z czego 47,9% stanowiły kobiety.

W gminie Pacyna liczba osób bezrobotnych wynosiła 233 osób, w tym 114 kobiet (stan na koniec grudnia 2015 r.)⁷. Dla porównania, na koniec grudnia 2013 r. liczba bezrobotnych w gminie wynosiła 135 osób. Aktualnie gmina Pacyna pod względem liczby bezrobotnych zajmuje ostatnie miejsce w powiecie gostyńskim.

Analizując problem bezrobocia można zauważyć, iż następuje tendencja spadkowa tego zjawiska. Zmiany te prawdopodobnie mogą być związane z obserwowanym aktualnie wzrostem gospodarczym w kraju, którego beneficjentami są również mieszkańcy gminy Pacyna.

Tabela 11. Bezrobotni w poszczególnych gminach w Gostyninie (stan na koniec grudnia 2015r.).

I.p.	Gmina	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Bezrobotni uprawnieni do zasiłku	% udział do ogółu bezrobotnych z poszcz. gmin
1	2	3	4	6	7
1.	Gostynin (Gm. miejska)	1271	626	256	20,14
2.	Gostynin (Gm. wiejska)	1088	559	162	14,89
3.	Pacyna	233	114	36	15,45
4.	Sanniki	350	187	49	14,00

⁷ Dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Gostyninie.

5.	Szczawin Kościelny	404	208	59	14,60
----	--------------------	-----	-----	----	-------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Gostyninie.

1.5.3 Zasoby mieszkaniowe

Na terenie Gminy Pacyna znajduje się 972 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 100199 m². Biorąc pod uwagę przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania w zasobach mieszkaniowych, gmina Pacyna plasuje się na 2 miejscu w powiecie i 103 w województwie. Jest to wskaźnik wysoki w stosunku do innych gmin. Pod względem liczby mieszkań gmina również znajduje się na wysokiej pozycji w powiecie.

Sytuacja mieszkaniowa nie sprzyja turystyce, która wymaga nie tylko większej, niż przeciętnie powierzchni mieszkań, ale przede wszystkim wyraźnego nadmiaru ilości izb w mieszkaniach w stosunku do liczby zamieszkujących je osób. W typowo turystycznych terenach wskaźniki te są zdecydowanie większe, niż w gminie Pacyna.

Tabela 12. Zasoby mieszkaniowe gminy Pacyna na tle innych gmin powiatu i województwa (31.12.2013).

Gmina	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna				
				liczba izb w mieszkaniu	liczba osób na		powierzchnia użytkowa w m ²	
					1 mieszkanie	1 izbę	1 mieszkania	na 1 osobę
Gostynin (Gm. miejska)	7341	27654	463494	3,77	2,60	0,69	63,1	24,3
Gostynin (Gm. wiejska)	3919	15591	312655	3,98	3,12	0,78	79,8	25,6
Pacyna	1113	4602	99456	4,13	3,38	0,82	89,4	26,4
Sanniki	1959	8495	179443	4,34	3,23	0,75	91,6	28,3
Szczawin Kościelny	1574	6198	125698	3,94	3,24	0,82	79,9	24,7
Powiat	15906	62540	1180746	3,93	2,92	0,74	74,2	25,4
Województwo	2138825	7767824	152889180	3,63	2,49	0,68	71,5	28,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

Pomimo ogólnie niskiej pozycji w zakresie zasobów mieszkaniowych, w gminie Pacyna obserwuje się tendencję wzrostową powierzchni użytkowej mieszkania i powierzchni na 1 osobę.

Tabela 13. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w latach 2011-2014.

przeciętna pow. użytkowa	jedn.	2011	2012	2013	2014
1 mieszkania	osoba	89,2	89,3	89,4	89,5
na 1 osobę	osoba	25,8	26,0	26,4	26,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Istotnym elementem świadczącym o warunkach życia mieszkańców jest stan oraz jakość zasobów mieszkaniowych gminy. Ważnym kryterium oceny standardów mieszkaniowych jest ich dostęp do infrastruktury sanitarnej - wyposażenie w wodociąg, łazienkę, kanalizację i centralne ogrzewanie. W 2014 roku 98,0% mieszkań posiadało podłączenie do wodociągu. Mieszkania wyposażone w łazienkę stanowiły 76,4% ogółu mieszkań. Centralne ogrzewanie posiadało 69,70% mieszkań. Niewielki odsetek mieszkań była zaopatrzona w gaz z sieci – 0,5%.

Pomimo tego, iż obserwuje się tendencję wzrostową wyposażenia mieszkań w wodociągi, łazienkę i centralne ogrzewanie na lata 2011-2014, to jest ona niewielka. Dane z 2014 roku pokazują, iż prawie 25 % mieszkań pozbawionych jest łazienki, centralnego ogrzewania 30%, a około 2 % nie posiada podłączenia do wodociągu.

Biorąc pod uwagę odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej, gmina Pacyna plasuje się na 1 miejscu w powiecie i 156 w województwie. Pod względem dostępu do instalacji kanalizacyjnej, gmina zajmuje odpowiednio 2 miejsce w powiecie i 183 w województwie. Dostęp do sieci gazowej stawia gminę na 1 miejscu w powiecie i 61 w województwie.

Tabela 14. Dostęp mieszkań do urządzeń techniczno-sanitarnych w gminie Pacyna

Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:				
	2011	2012	2013	2014
wodociąg	980	983	989	992
ustęp spłukiwany	894	897	903	906
łazienka	841	844	850	853
centralne ogrzewanie	766	769	775	778
gaz z sieci	3	3	3	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.5.4 Edukacja

Na terenie gminy funkcjonują dwie placówki edukacyjne i jedna opiekuńcza:

- Szkoła Podstawowa im. J. Kusocińskiego
ul. Kopycińskiego 5
09-541 Pacyna
- Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków
ul. Kopycińskiego 5
09-541 Pacyna
- Przedszkole Samorządowe w Pacynie z siedzibą w Skrzyszewach,
Skrzyszewy 21 oraz oddziałem w Luszyńcu

W roku szkolnym 2014/2015 w szkołach na terenie gminy kształciło się 147 uczniów w szkołach podstawowych, 88 uczniów w gimnazjum. W tym samym czasie do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 83 dzieci⁸.

Tabela 15. Wybrane dane z zakresu edukacji w gminie Pacyna.

Edukacja	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Placówki wychowania przedszkolnego	1	1	1
w tym przedszkola	1	1	1
Miejsca w przedszkolach	65	51	100
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	60	71	83
w tym w przedszkolach	60	71	83
Szkoły podstawowe	1	1	1
Uczniowie szkół podstawowych	136	147	163
Szkoły gimnazjalne	1	1	1
Uczniowie szkół gimnazjalnych	96	88	71
Liczba uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach:			
podstawowych	19	18	18

⁸ Dane ze Statystycznego Vademecum Samorządowca 2015.

gimnazjalnych	16	18	18
---------------	----	----	----

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

W roku szkolnym 2014/2015 w szkołach podstawowych uczyło się 147 dzieci, co stanowiło prawie 5,7% wszystkich uczniów pobierających naukę na tym poziomie w powiecie gostyńskim.

Tabela 16. Szkoły podstawowe w roku szkolnym 2014/2015.

	Szkoły	Oddziały	Uczniowie
Gmina Pacyna	1	7	136
Powiat	17	141	2472

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

W tym samym roku szkolnym naukę w gimnazjum pobierało 88 uczniów. Udział uczniów placówki gimnazjalnej zlokalizowanej na Terenie gminy Pacyna w skali powiatu osiągnął poziom 6%.

Tabela 17. Gimnazja w roku szkolnym 2014/2015.

	Gimnazja	Oddziały	Uczniowie
Gmina Pacyna	1	6	88
Powiat	12	65	1390

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

W 2014/2015 r. współczynnik skolaryzacji dla szkół podstawowych gminy Pacyna wyniósł 75,46 %. W tym samym roku szkolnym współczynnik ten dla gimnazjum wynosił 85,53%.

Na terenie gminy Pacyna nie ma placówek kształcenia ponadgimnazjalnego. Młodzież z terenu gminy ma możliwość kształcenia się na poziomie ponadgimnazjalnym w pozostałych szkołach położonych na terenie powiatu gostyńskiego.

1.5.5 Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Bezpośrednią podstawową opiekę zdrowotną nad mieszkańcami gminy sprawuje jeden niepubliczny zakład opieki zdrowotnej, który zlokalizowany jest w Pacynie. Bardziej specjalistyczne usługi medyczne są świadczone w Gostyninie.

Podstawową placówką świadczącą usługi zdrowotne na terenie powiatu gostynińskiego jest Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Gostyninie. Profil jego działalności obejmuje zakres: chorób wewnętrznych, chirurgii i ortopedii, pediatrii, ginekologii i położnictwa, gruźlicy i choroby płuc, chorób zakaźnych, neurologii, reumatologii, laryngologii, dermatologii i wenerologii, okulistyki, endokrynologii, audiologii, onkologii, dializoterapii, opieki paliatywnej, psychologii, rehabilitacji leczniczej, diagnostyki i analiz laboratoryjnych, stomatologii, ortodoncji, protetyki i chirurgii szczękowej. Wyżej wymienione świadczenia realizowane są w oddziałach szpitalnych i poradniach specjalistycznych.

Specjalistyczną opiekę szpitalną o zasięgu ponadregionalnym i wojewódzkim realizują szpitale w Gostyninie oraz szpitale Kutnie, Płocku, Włocławku i Warszawie. W ramach leczenia uzdrowiskowego funkcjonują: szpitale uzdrowiskowe, sanatoria i zakłady przyrodolecznicze.

Na terenie gminy Pacyna organizacją pomocy społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, mający swoją siedzibę w Pacynie. Głównym celem jego działalności jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka oraz zapobieganie powstawaniu sytuacji zmuszających do korzystania z tego typu pomocy.

Do najważniejszych działań GOPS w Pacynie należy zaliczyć:

- Świadczenia materialne (usługi opiekuńcze, kierowanie do domów pomocy społecznej, sprawienie pogrzebu, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, rozwój infrastruktury pomocy społecznej,
- Świadczenia finansowe (Zasiłki stałe, okresowe, celowe i celowe specjalne),
- Świadczenia rzeczowe (dożywianie dzieci w szkołach),
- Praca socjalna,
- Wypłata świadczeń rodzinnych.

1.5.6 Kultura, sport i turystyka

Podtrzymywaniem zwyczajów tradycji ludowych i miejscowego folkloru zajmuje się Gminna Biblioteka Publiczna w Pacynie, m.in. za sprawą funkcjonowania Zespołu Śpiewanego i Kapeli Ludowej "Sejkowice" założonego w 1973 r., który od lat istnieje na mapie artystycznych dokonań w środowisku lokalnym, jak i na Mazowszu. Od października 2009r. w gminie funkcjonuje Dziecięcy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „PACYNA”, w skład którego wchodzi 40 dzieci z terenu gminy Pacyna w wieku 7-19 lat. Zespół z sukcesami promuje gminę Pacyna na licznych koncertach w kraju i zagranicą, m.in. w Bułgarii, Czechach, Austrii, Słowacji. Celem działalności Zespołu jest przekazywanie dzieciom folkloru polskiego poprzez kultywowanie tradycji, zwyczajów ludowych, naukę tańców, przyśpiewek, gwary ludowej. W swoim repertuarze zespół prezentuje tańce regionu krakowskiego i łowickiego. W miejscowości Rakowiec mieszka i tworzy poetka ludowa Pani Maria Majchrzak. W swoim dorobku literackim posiada 1000 utworów o różnorodnej tematyce. Na terenie gminy funkcjonuje wspomniana powyżej Gminna Biblioteka Publiczna w Pacynie i filia w Skrzyszewach posiadająca w swych zbiorach 17.800 woluminów.

1.6 Przedsiębiorczość

1.6.1 Podmioty gospodarki narodowej

Na terenie gminy Pacyna pod koniec 2014 roku działało 194 podmioty gospodarczych, z czego zdecydowana większość zaliczana była do sektora prywatnego. Liczba podmiotów gospodarczych od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Może to oznaczać nasycenie lokalnego rynku usługami dla ludności. W kolejnych latach liczba podmiotów gospodarczych przedstawiała się następująco:

- Rok 2011: 181 podmiotów gospodarczych;
- Rok 2012: 177 podmiotów gospodarczych;
- Rok 2013: 184 podmiotów gospodarczych;
- Rok 2014: 194 podmiotów gospodarczych.

Pod względem liczby podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na 10 tysięcy ludności, gmina Pacyna zajmowała 4 miejsce w powiecie i 245 w województwie. Biorąc pod uwagę liczbę podmiotów gospodarczych, gmina Pacyna plasuje się na ostatnim miejscu w powiecie.

Tabela 18. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w 2013 roku na tle powiatu i województwa (31.12.2013r.).

Gmina	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Z liczby ogółem						
				razem	w tym				osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	
					spółki handlowe		spółki cywilne	spółdzielnie		stowarzyszenia i organizacje
razem	udziały w kapitale									
Gostynin (Gm. miejska)	1787	95	1692	404	113	9	109	11	37	1383
Gostynin (Gm. wiejska)	776	24	752	118	24	-	20	6	29	658
Pacyna	184	13	171	45	6	-	3	4	8	139
Sanniki	362	14	348	78	10	3	19	6	19	284
Szczawin Kościelny	210	10	200	43	2	-	3	6	10	167
Powiat	3319	156	3163	688	155	12	154	33	103	2631
Województwo	724997	12942	712055	231678	116949	30911	55952	3116	20565	493319

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

Struktura działowa podmiotów gospodarki narodowej wykazuje, że najwięcej podmiotów w gminie działało w sekcji handel oraz naprawy (63), co stanowi 33,9% wszystkich przedsiębiorstw na terenie gminy. Dużą rolę odgrywają też następujące sekcje: Budownictwo – 17,2%, Przemysł (przetwórstwo przemysłowe).

Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD w 2013 roku na tle powiatu i województwa (31.12.2013r.).

Gmina	Ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	W tym							
			przemysł		budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych	transport i gospodarka magazynowa	zakwaterowanie i gastronomia	obsługa rynku nieruchomości	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
			razem	w tym przetwórstwo przemysłowe						
Gostynin (Gm. miejska)	1787	27	143	127	271	539	76	43	75	134
Gostynin (Gm. wiejska)	776	95	60	52	137	194	38	20	8	38

wiejska)										
Pacyna	184	21	17	15	20	55	9	2	4	8
Sanniki	362	29	30	27	46	103	42	7	3	12
Szczawin Kościelny	210	26	12	10	38	60	4	4	3	9
Powiat	3319	198	262	231	512	951	169	76	93	201
Województwo	724997	11697	63287	58278	71235	190309	45052	18046	30995	92420

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Województwo Mazowieckie 2014. Podregiony, powiaty, gminy”, Warszawa 2014

1.6.2 Rolnictwo

Gmina Pacyna ma charakter typowo rolniczy. W produkcji roślinnej dominują uprawy zbożowe z przeważającym udziałem pszenicy (ozimej i jarej), jęczmienia i mieszanek zbożowych jarych oraz uprawy kukurydzy na ziarno i buraków cukrowych. W produkcji zwierzęcej istnieją dogodne warunki do hodowli trzody chlewnej, bydła i owiec. Gospodarstwa rolne w gminie są rozdrobnione. Mało jest gospodarstw powyżej 15 ha powierzchni.

Użytki rolne stanowią 84% ogółu powierzchni gruntów na terenie gminy, z czego 47,3% to grunty orne a 13,8% to łąki i pastwiska.

Rolnictwo w gminie Pacyna należy do słabo wyposażonych w sprzęt rolniczy. Znacznie gorzej wypada statystyka związana ze sprzętem specjalistycznym. Głównym powodem jest wspomniane rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych oraz niski odsetek gospodarstw specjalistycznych.

Na terenie Gminy Pacyna funkcjonują jedynie gospodarstwa indywidualne, gdzie ponad 20% z nich posiada areał poniżej 1 ha.

1.7 Infrastruktura techniczna

Infrastruktura techniczna: wodociągi, kanalizacja, drogi, telefony, w decydujący sposób wpływa na podstawowy standard miejsca zamieszkania.

Połączenie Pacyny z innymi częściami województwa zapewnia droga wojewódzka nr 583, relacji Bedlno-Żychlin-Sanniki. Nadal problemem dróg jest ich niedostateczna nośność

oraz zły stan, wymagający ciągłej modernizacji. Tylko część dróg powiatowych ma dostosowane parametry techniczne do normatywu szerokości i korony drogi. Trwają intensywne prace modernizujące nawierzchnię drogową.

Komunikacja autobusowa prowadzona jest w obrębie powiatu przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Gostyninie.

Z wodociągu Pacyna korzysta 88,8% mieszkańców gminy, proces technologiczny uzdatniania wody z uwagi na dobrą jakość opiera się jedynie na metodzie filtracji przy zastosowaniu złóż żwirowych. Uzyskana w tych procesach woda o średniej twardości charakteryzuje się bardzo dobrą jakością.

Istotnym problemem ekologicznym w województwie mazowieckim jest zanieczyszczenie wód. Następstwem ich degradacji jest ograniczenie możliwości ich użytkowania do celów komunalnych, rekreacyjnych oraz przemysłowych, jak również zagrożenie dla stanu ekosystemów wodnych i od wód zależnych.

Na jakość wód powierzchniowych wpływają uwarunkowania naturalne: warunki klimatyczne, hydrograficzne, tempo przebiegu procesów biohydrochemicznych w wodach (tzw. zdolność samooczyszczania się wód), presje antropogeniczne.

Do celów przemysłowych i zaopatrzenia ludności pobierana jest tylko woda podziemna. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wody przeznaczone na cele przemysłowe prawie w całości wykorzystywane są w procesach, podczas których mają one kontakt z żywnością.

Z instalacji kanalizacyjnej w gminie Pacyna korzysta 22,8% mieszkańców.

Zasilanie odbiorców na terenie Gminy Pacyna, w układzie normalnym pracy sieci, odbywa się z Głównych Punktów Zasilających (GPZ) 110/15kV: Gąbin, Szkarada i Żychlin, znajdujących się poza obszarem Gminy. Główne Punkty Zasilające (GPZ) zasilają poza Gminą Pacyna, również sąsiednie gminy. Teren Gminy Pacyna zasilany jest przez 7 linii SN, dla których w przypadkach awaryjnych, poprzez zmianę podziału sieci, istnieje możliwość zasilania obszary poprzez inną linię SN.

Obciążenie transformatorów 110/15kV w GPZ oraz linii SN zasilających teren gminy pozwala na ocenę, iż występuje rezerwa mocy w zakresie przyszłego zapotrzebowania pod względem zaopatrzenia w energię elektryczną dla Gminy. Obciążenie transformatorów w poszczególnych GPZ oraz linii zasilających gminę i miasto.

Ogólny stan techniczny urządzeń zasilający teren Gminy Pacyna można określić jako dobry. Na bieżąco prowadzone są prace polegające na wymianie wyeksploatowanych urządzeń na nowe, zmniejszające możliwość wystąpienia awarii.

W miarę wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną, na całym terenie Gminy Pacyna na bieżąco planowana jest rozbudowa sieci elektroenergetycznej na napięciu SN i nN wraz z przyłączami do sieci zgodnie z Planem Rozwoju na lata 2014-2019.

1.8 Zarządzanie

Gmina Pacyna posiada większość wymaganych prawem i praktyką dokumentów strategicznych.

Kadra pracownicza zatrudniona w Urzędzie Gminy oraz jednostkach organizacyjnych prezentuje wysoki poziom merytoryczny. Większość pracowników posiada specjalistyczne wykształcenie, poparte dodatkowymi kursami i szkoleniami. Niemniej, w związku ze stałym podnoszeniem poziomu cyfryzacji urzędów gminy i obsługi interesantów, jak również z wprowadzaniem nowych przepisów prawnych, okresów przejściowych osiągnięcia standardów określonych w Unii Europejskiej oraz nowych procedur, np. związanych z funduszami europejskimi, niezbędne będzie podjęcie działań zmierzających do podnoszenia kwalifikacji pracowników. Działania tego typu mogą przynieść realne korzyści dla gminy, np. poprzez zwiększenie środków finansowych pozyskanych ze źródeł zewnętrznych.

Jakość zarządzania na szczeblu lokalnym postrzegana jest także przez lokalną społeczność poprzez dostępność do instytucji publicznych.

Podstawowe instytucje usług administracyjnych na terenie Gminy Pacyna to:

- Urząd Gminy Pacyna;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pacynie;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Pacynie;
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Pacynie (Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków, Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego);
- Przedszkole Samorządowe w Pacynie z Siedzibą w Skrzyszewach i Oddziałem w Luszyńcu.

Należy zauważyć, iż działalność promocyjna gminy prowadzona jest na niewielką skalę. Funkcjonuje wprowadzone strona internetowa gminy, brakuje jednak w niej elementów typowo promocyjnych, pełni raczej rolę ogólnoinformacyjną.

Gmina nie prowadzi aktywnej współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej, która mogłaby być ważnym instrumentem promowania i przyciągania turystów lub inwestorów z zewnątrz. W przyszłych działaniach należy dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy prowadzonej w różnych relacjach.

1.9 Gospodarka finansami gminy

Jednostki samorządu terytorialnego oraz jednostki organizacyjne rządowej administracji publicznej są zobowiązane do uchwalania swoich budżetów. Budżet spełnia dwie zasadnicze funkcje: planowania i kontroli. Etap sporządzania planu finansowego (budżetu) jest elementem procesu budżetowania – jego pierwszą fazą. Etap planowania tworzy podstawy do realizacji drugiej podstawowej funkcji budżetu – funkcji kontroli. Realizacja tej funkcji polega na porównywaniu osiągniętych rezultatów z budżetem (planem finansowym), dokonywaniu ocen występujących rozbieżności oraz podejmowaniu odpowiednich korygujących działań. Ocena sprawności funkcjonowania budżetu możliwa jest oczywiście dopiero po upływie czasu objętego odpowiednią częścią planu finansowego.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się na podstawie klasyfikacji budżetowej.

Na dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego składają się:

1) dochody własne, tj.:

a) dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,

b) wpływy z podatków ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, tj.: podatek rolny, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych, wpływy z karty podatkowej, podatek od spadków i darowizn, podatek leśny,

c) wpływy z opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, np.: z opłaty skarbowej, eksploatacyjnej, targowej, podatku od czynności cywilnoprawnych,

- d) dochody z majątku jednostek samorządu terytorialnego,
  - e) pozostałe dochody jednostek samorządu terytorialnego, np.: opłaty administracyjne, opłaty miejscowe, odsetki od środków gromadzonych na rachunkach bankowych, odsetki za nieterminowo wnoszone opłaty;
- 2) dotacje:
- a) celowe, w tym:
    - z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej;
    - na działania realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
    - otrzymane z państwowych funduszy celowych;
  - b) przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi oraz płatności z budżetu środków europejskich (§§ 200 i 620 klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych);
- 3) subwencja ogólna z budżetu państwa przekazywana wszystkim jednostkom samorządu terytorialnego dla uzupełnienia ich własnych dochodów (w tym część oświatowa).

Na wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego składają się:

- 1) wydatki majątkowe, w tym inwestycyjne;
- 2) wydatki bieżące jednostek budżetowych:
  - a) wynagrodzenia,
  - b) pochodne od wynagrodzeń,
  - c) dotacje, w tym dotacje dla samorządowych zakładów budżetowych;
  - d) na obsługę długu publicznego;
  - e) z tytułu udzielania poręczeń i gwarancji;
  - f) pozostałe w tym świadczenia na rzecz osób fizycznych i zakup materiałów i usług.

Analiza budżetu Gminy Pacyna obejmuje lata 2011–2014 i opiera się na danych pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego. Zamieszczono również zestawienia dochodów i wydatków Gminy w latach 2011-2015. Poniżej przedstawiono dochody budżetu gminy Pacyna.

Tabela 20. Dochody gminy w latach 2011-2014.

Dochody budżetu gminy	jedn. miary	2011	2012	2013	2014
Dochody ogółem	zł	9 625 925,95	10 160 399,91	10 256 008,92	10 170 376,08
Dochody własne	zł	2 628 603,10	2 955 768,03	3 093 298,60	3 150 812,94
Dotacje ogółem	zł	2 772 596,85	2 624 052,88	2 574 899,32	2 841 732,14
Subwencje ogólne	zł	4 224 726,00	4 580 579,00	4 587 811,00	4 177 831,00
Subwencje na zadania oświatowe	zł	2 221 932,00	2 204 466,00	2 142 615,00	2 122 587,00
Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych	zł	804 975,77	575 684,79	184 726,38	524 715,64
Dochody ogółem na 1 mieszkańca	zł	2 524,50	2 678,02	2 706,07	2 709,21
Dochody własne na 1 mieszkańca	zł	689,38	779,06	816,17	839,32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizując powyższe zagadnienie należy stwierdzić, że w porównaniu z 2011 rokiem, dochody ogółem budżetu gminy w 2014 roku były wyższe o 5,65 %. W przypadku dochodów ogółem na 1 mieszkańca zauważyć można 7,31 % wzrost w stosunku do roku 2011. Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca wynosiły w 2014 roku 2709,21 zł. Dochody własne budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 r. wynosiły 839,32 zł, co plasuje gminę Pacyna na 3 pozycji w powiecie i 264 w województwie. W 2014 roku dochody własne stanowiły w dochodach ogółem budżetu gminy 30,98%.

Tabela 21. Dochody gminy wg działów w latach 2011-2015.

Dział	Dochody gminy wg działów	Wykonanie budżetu									
		2011	Udział w %	2012	Udział w %	2013	Udział w %	2014	Udział w %	2015	Udział w %
010	Rolnictwo i łowiectwo	1 198 584,86	12,45	950 903,59	9,35	529 524,82	5,16	812 201,17	7,98	625 163,92	6,19
150	Przetwórstwo	0	0	0	0	13 700,00	0,13	0	0	0	0
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	227 362,01	2,36	238 806,16	2,35	264 731,00	2,58	327 671,53	3,22	393 145,65	3,89
600	Transport i łączność	49 000,00	0,5	49 020,00	0,48	0	0	0	0	52 247,32	0,52
700	Gospodarka mieszkaniowa	25 478,52	0,26	76 331,86	0,75	19 844,51	0,19	9 166,82	0,09	15 250,22	0,15
750	Administracja publiczna	92 495,23	0,96	66 890,84	0,65	35 257,06	0,34	88 032,19	0,86	49 351,73	0,49
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	10 356,07	0,1	681,00	0,01	4 198,00	0,04	43 045,99	0,42	48 255,00	0,48
752	Obrona narodowa	0	0	0	0	0	0	500,00	0,01	0	0
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	6 200,00	0,06	200,00	0,01	300,00	0,01	0	0	854,00	0,01
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	1 956 993,68	20,33	2 184 597,48	21,50	2 266 275,06	22,09	2 583 856,19	25,40	2 551 718,11	25,57
758	Różne rozliczenia	4 405 870,00	45,77	4 722 167,00	46,47	4 621 409,00	45,06	4 177 831,00	41,07	4 312 736,00	42,71
801	Oświata i wychowanie	95 254,59	0,99	176 991,71	1,74	162 025,48	1,58	380 204,02	3,74	339 799,96	3,36

Strategia Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025

852	Pomoc społeczna	1 396 27,70	1,45	1 442 969,79	14,20	1 541 090,66	15,02	1 557 434,94	15,31	1 610 917,24	15,95
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	65 292,87	0,68	66 980,03	0,65	67 268,88	0,65	58 338,02	0,57	2 717,93	0,03
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	53 390,20	0,55	40 953,76	0,40	52 290,50	0,51	43 431,80	0,43	39 201,92	0,39
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	26 357,22	0,27	86 577,19	0,85	415 863,95	4,05	88 662,41	0,87	55 406,62	0,55
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0	0	0	0	600,00	0,01	0	0	0	0
926	Kultura fizyczna	17 063,00	0,18	56 329,50	0,55	261 630,00	2,55	0	0	0	0
RAZEM DOCHODY		9625925,95	100	10160399,91	100	10256008,92	100	10170376,08	100	10096765,62	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Pacyna.

Należy zauważyć, iż systematycznie rosną dochody w budżecie Gminy. W porównaniu z rokiem 2011 nastąpił 4,89% wzrost dochodów.

Tabela 22. Wydatki budżetu gminy w latach 2011-2014.

Wydatki budżetu gminy	jedn. miary	2011	2012	2013	2014
wydatki ogółem	zł	10 053 715,64	9 784 483,69	9 887 560,11	10 801 237,25
wydatki majątkowe ogółem	zł	1 509 134,56	740 435,13	1 021 908,08	1 543 261,63
wydatki majątkowe inwestycyjne	zł	1 509 134,56	740 435,13	1 021 908,08	1 543 261,63
wydatki bieżące ogółem	zł	8 544 581,08	9 044 048,56	8 865 652,03	9 257 975,62
wydatki bieżące na wynagrodzenia	zł	3 726 614,14	3 908 498,96	3 595 902,31	3 926 960,17
wydatki ogółem na 1 mieszkańca	zł	2 636,69	2 578,94	2 608,85	2 877,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W gminie Pacyna w 2014 r. 100% wydatków majątkowych przeznaczono na cele inwestycyjne. Wydatki majątkowe inwestycyjne stanowiły 14,3% wydatków ogółem budżetu gminy. Z powyższego zestawienia wynika, iż wydatki ogółem na jednego mieszkańca w 2014 roku są wyższe niż w roku 2011. Pod tym względem gmina zajęła w 2014 roku trzecie miejsce wśród gmin powiatu gostynińskiego. W skali województwa gmina Pacyna pod tym względem zajmowała 257 miejsce.

Tabela 23. Wydatki budżetu gminy wg działów w latach 2011-2015.

Dział	Wydatki gminy wg działów	Wykonanie budżetu									
		2011	Udział w %	2012	Udział w %	2013	Udział w %	2014	Udział w %	2015	Udział w %
010	Rolnictwo i łowiectwo	1 696 423,99	16,87	634 933,14	6,49	759 281,55	7,68	1 277 680,47	11,83	576 203,28	5,96
150	Przetwórstwo	0	0	5 752,47	0,06	17 220,00	0,17	4 046,17	0,04	10 703,96	0,11
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	454 527,22	4,52	526 875,16	5,34	582 812,00	5,89	548 302,82	5,07	689 505,48	7,14
600	Transport i łączność	284 421,16	2,83	187 109,72	1,91	65 541,15	0,66	86 982,69	0,8	212 720,00	2,2
700	Gospodarka mieszkaniowa	8 672,99	0,08	14 009,96	0,14	8 455,03	0,08	1 091,55	0,01	8 651,17	0,09
710	Działalność usługowa	328,00	0,01	510,00	0,01	462,00	0,01	474,00	0,01	692,00	0,01
750	Administracja publiczna	1 478 774,02	14,70	1 561 315,19	15,96	1 512 013,25	15,29	1 480 257,01	13,70	1 514 073,39	15,67
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	10 356,07	0,1	681,00	0,01	4 198,00	0,04	43 045,99	0,4	48 255,00	0,5
752	Obrona narodowa	0	0	0	0	0	0	500,00	0	0	0
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	123 862,95	1,23	100 779,50	1,03	112 000,70	1,13	124 455,55	1,15	121 973,98	1,26
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	31 724,90	0,31	0	0	0	0	0	0	0	0
757	Obsługa długu publicznego	190 464,37	1,89	249 534,69	2,55	162 000,78	1,64	139 815,38	1,29	96 100,28	0,99

Strategia Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025

801	Oświata i wychowanie	3 388 515,57	33,70	3 672 067,98	37,53	3 341 486,99	33,79	4 438 348,18	41,09	3 763 567,43	38,96
851	Ochrona zdrowia	34 844,22	0,35	528,47	0,42	31 694,98	0,32	17 467,58	0,16	23 127,18	0,24
852	Pomoc społeczna	1 583 481,95	15,75	1 637 410,63	16,73	1 729 642,63	17,49	1 753 755,73	16,23	1 818 263,83	18,82
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	73 272,87	0,73	72 116,72	0,74	74 949,23	0,76	71 873,87	0,66	0	0
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	202 698,09	2,02	219 785,27	0,25	239 329,89	2,42	285 215,24	2,64	233 901,96	2,42
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	326 452,85	3,25	337 929,12	3,45	428 464,22	4,33	385 956,14	3,57	407 902,10	4,22
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	134 920,64	1,34	139 252,81	1,42	131 547,56	1,33	141 063,88	1,3	134 190,00	1,39
926	Kultura fizyczna	29 973,78	0,3	382 891,86	3,91	686 460,15	6,94	905,00	0,01	799,77	0,01
RAZEM DOCHODY		10053715,64	100	9784483,69	100	9887560,11	100	10801237,25	100	9660630,81	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Pacyna.

Poniżej przedstawiono dochody i wydatki budżetu gminy Pacyna według działów w ujęciu procentowym.

Tabela 24. Dochody budżetu gminy wg działów w %.

	2011	2013	2015
	w %		
Dochody ogółem	100	100	100
Rolnictwo i łowiectwo	12,45	5,16	6,19
Transport i łączność	0,5	0	0,52
Gospodarka mieszkaniowa	0,26	0,19	0,15
Administracja publiczna	0,96	0,34	0,49
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,06	0,01	0,01
Różne rozliczenia	45,77	45,06	42,71
Oświata i wychowanie	0,99	1,58	3,36
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	2,13	15,67	15,98
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,55	0,51	0,39
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,27	4,05	0,55
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0	0	0
Kultura fizyczna	0,18	2,55	0
Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	20,33	22,09	25,57
Pozostałe	15,55	2,79	4,08

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014.

Tabela 25. Wydatki budżetu gminy wg działów w %.

	2011	2013	2015
	w %		
Wydatki ogółem	100	100	100
Rolnictwo i łowiectwo	16,87	7,68	5,96
Transport i łączność	2,83	0,66	2,2
Gospodarka mieszkaniowa	0,08	0,08	0,09
Administracja publiczna	14,70	15,29	15,67

Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,23	1,13	1,26
Różne rozliczenia	0	0	0
Oświata i wychowanie	33,70	33,79	38,96
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	16,48	18,25	18,82
Edukacyjna opieka wychowawcza	2,02	2,42	2,42
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3,25	4,33	4,22
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1,34	1,33	1,39
Kultura fizyczna	0,3	6,94	0,01
Działalność usługowa	0,01	0,01	0,01
Ochrona zdrowia	0,35	0,32	0,24
Pozostałe	6,84	7,77	8,75

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statystycznego Vademecum Samorządowca 2015.

Podsumowując ten rozdział należy podkreślić, iż Gmina prowadzi racjonalną gospodarkę finansową. Poziom wydatków nie odbiega znacząco od poziomu dochodów. Dobrze prowadzona gospodarka finansowa stanowi podstawę do absorpcji środków z Unii europejskiej i realizacji wielu sprzyjających rozwojowi Gminy inwestycji.

1.10 Zrealizowane inwestycje w latach 2008-2014

W latach 2008–2014 na terenie Gminy Pacyna zrealizowano szereg inwestycji służących rozwojowi Gminy. Były to przedsięwzięcia w zakresie infrastruktury drogowej i komunikacyjnej, ochrony przyrody, turystyki i rekreacji, inwestycji w sferę kulturalną, społeczną i integracyjną, infrastruktury technicznej oraz aktywizacji zawodowej. Przedmiotowe inwestycje niewątpliwie przyczyniły się do poprawy warunków życia jak również wpłynęły pozytywnie na atrakcyjność Gminy na szczeblu regionalnym i krajowym.

Poniżej przedstawiono zestawienie inwestycji w Gminie Pacyna z podziałem na kategorie i obszary ich realizacji.

1.10.1 Infrastruktura drogowa i komunikacyjna

Wieloletnie niedoinwestowanie inwestycji drogowych w połączeniu z rewolucyjnymi wręcz przemianami cywilizacyjnymi ostatnich lat w dziedzinie komunikacji spowodowało spiętrzenie potrzeb i oczekiwań społecznych kierowanych pod adresem władz lokalnych. W związku z tym, wychodząc naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom społecznym, lokalny samorząd z powodzeniem realizował przedsięwzięcia o charakterze drogowym i komunikacyjnym.

W wyżej wymienionym okresie na terenie Gminy zostało zrealizowanych ponad **17** inwestycji związanych z infrastrukturą drogową i komunikacyjną o wartości **2,5 mln zł**. Inwestycje w przedmiotowym zakresie Gmina Pacyna finansowała zarówno ze środków własnych jak również z dotacji pozyskiwanych z różnego rodzaju źródeł zewnętrznych, pochodzących m.in. z Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013, Funduszu Ochrony Gruntów.

Przedmiotowe inwestycje przyczyniły się do poprawy stanu dróg i ciągów komunikacyjnych, jak również wpłynęły na jakość, bezpieczeństwo, funkcjonalność i efektywność infrastruktury drogowej. Realizacja inwestycji z zakresu infrastruktury drogowej niewątpliwie przyczyniła się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz poprawy atrakcyjności gospodarczej, inwestycyjnej i turystycznej Gminy.

Do przeprowadzonych inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej i komunikacyjnej zaliczymy m.in. budowy, odbudowy, przebudowy dróg, jak również infrastrukturę towarzyszącą, w skład której wchodzi:

- infrastruktura w zakresie poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, tj. budowa chodników, które w znakomity sposób poprawiają bezpieczeństwo pieszych i estetykę przestrzeni wokół ciągów komunikacyjnych, budowa utwardzonych poboczy, wykonanie zjazdów, przebudowa skrzyżowań, wykonanie oświetlenia, przejścia dla pieszych wyniesione, wykonanie oznakowań, ustawienie urządzeń zabezpieczających,
- infrastruktura w zakresie ochrony środowiska: wykonanie kanalizacji burzowej i ścieków podchodnikowych, zadrzewienie, posadzenie żywoplotów,
- infrastruktura w zakresie turystyki i rekreacji: budowa ścieżek rowerowych i miejsc parkingowych,
- infrastruktura towarzysząca w postaci urządzeń służących do utrzymania jakości dróg i ich otoczenia.

Zrealizowane inwestycje w zakresie infrastruktury drogowej niewątpliwie wpłynęły na poprawę jakości połączeń komunikacyjnych gminy. Dzięki nowym nawierzchniom ułatwiony został dostęp do gospodarstw domowych, punktów handlowo-usługowych, gruntów rolnych, terenów inwestycyjnych, użytków ekologicznych, placówek użyteczności publicznej.

Budowa chodników, oświetlenie dróg, oznakowanie pionowe i poziome oraz zabezpieczenia ochronne wpłynęły na poprawę bezpieczeństwa poruszających się po drogach pojazdów i pieszych.

Ponadto, realizacja przedmiotowych inwestycji spowodowała zwiększenie atrakcyjności gospodarczej, inwestycyjnej i turystycznej gminy Pacyna oraz wpłynęła na jakość życia lokalnej społeczności. Przedsięwzięcia w sferze drogowej nie tylko przyczyniły się do poprawy jakości połączeń komunikacyjnych gminy Pacyna, ale zwiększyły także dostępność do obiektów ważnych z punktu widzenia rozwoju regionu.

Zestawienie inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej i komunikacyjnej

Lp.	Inwestycja	Wartość w PLN	Środki pozyskane w PLN	Rok realizacji	Źródła finansowania
1.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Kamionka	145.283,79	50.000,00	2009	Dotacja z terenowego FOGR (Urząd Marszałkowski Województwa)

Strategia Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025

					Mazowieckiego) Środki własne
2.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości i Skrzyszewy	127.855,15	-	2009	środki własne
3.	Przebudowa drogi gminnej w m. Sejkowice Rakowiec	456.415,26	293.000,00	2009	Dotacja celowa z budżetu województwa mazowieckiego w ramach Samorządowego Instrumentu Wsparcia Rozwoju Mazowsza Środki własne
4.	Przebudowa drogi gminnej w m. Słomków	125.752,67	-	2009	środki własne
5.	Przebudowa drogi gminnej w m. Sejkowice	125.889,92	-	2009	Środki własne
6.	Przebudowa drogi gminnej w m. Luszyn	164.921,92	-	2010	Środki własne
7.	Przebudowa drogi gminnej w m. Robertów	134.352,34	60.000,00	2010	Dotacja z terenowego FOGR (budżet Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego) Środki własne
8.	Przebudowa drogi gminnej w m. Romanów	63.305,76	-	2009-2010	Środki własne
9.	Przebudowa drogi gminnej w m. Podczachy	126.245,07	-	2009-2010	Środki własne
10.	Przebudowa drogi gminnej w m. Łuszczanów II	75.599,81	-	2009-2010	Środki własne
11.	Budowa odcinka drogi we wsi Robertów	199.999,53	49.000,00	2011	Dotacja z budżetu województwa mazowieckiego Środki własne
12.	Przebudowa odcinka drogi gminnej w miejscowości Kamionka na długości 495 mb.	109.914,77	49.020,00	2012	Dotacja ze środków związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego Środki własne
13.	Modernizacja drogi w miejscowości Model na działkach 31,40,94	39.000,00	-	2012	Środki własne
14.	Przebudowa odcinka drogi gminnej w miejscowości Słomków	185,486,74	60.000,00	2013	Dotacja ze środków związanych z wyłączeniem z

					produkcji gruntów rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego Środki własne
15.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Raków na odcinku 1000 mb	213.467,31	95.000,00	2014	Dotacja ze środków związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego Środki własne
16.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości raków na długości 650 mb	105.836,62	52.247,32	2015	Dotacja ze środków związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego Środki własne
17.	Przebudowa odcinka drogi gminnej w miejscowości Podatkówek na odcinku 648,31 mb	122.739,38	59.580,31	2016	Dotacja ze środków związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego Środki własne

1.10.2 Inwestycje w zakresie ochrony przyrody, turystyki i rekreacji

Inwestycje skierowane na ochronę środowiska, rozwój turystyki i rekreacji stanowią istotny element dla funkcjonowania gminy Pacyna.

Położenie gminy Pacyna świadczy o jej dużym potencjale i walorach przyrodniczych, turystycznych i rekreacyjnych. W związku z tym, podejmowanie działań w celu poprawy, rozwoju i promocji oferty turystycznej i rekreacyjnej, jak również zachowania nastawione na ochronę przyrody były ważną kwestią w realizacji polityki rozwoju gminy.

Biorąc pod uwagę fakt, iż gmina Pacyna dysponuje bardzo bogatymi zasobami przyrody, zasadnym jest podejmowanie różnego rodzaju inicjatyw mających na celu utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, ciągłości istnienia gatunków roślin lub zwierząt wraz z siedliskami, różnorodności biologicznej oraz cennych obszarów i obiektów przyrodniczych poddanych ochronie szczególnej. W związku z powyższym

realizowano na terenie gminy projekty, których celem było m.in zapobieganie degradacji środowiska naturalnego w wyniku awarii i katastrof o charakterze ekologicznym.

W sferze rozwoju turystyki i rekreacji podjęto szereg działań związanych ze zwiększeniem atrakcyjności gminy i poprawą warunków życia jej terenie. Ze względu to, iż obszar gminy usytuowany jest poza głównym obszarem nagromadzenia atrakcji turystycznych, nie był dostatecznie wypromowany, jako miejsce wypoczynku. W związku z powyższym, niezbędna była realizacja inwestycji mających za zadanie poprawę wizerunku turystycznego tego regionu oraz promocję w celu zwiększenia liczby turystów odwiedzających tereny gminy.

Jednocześnie, inwestycje związane z rozbudową infrastruktury rekreacyjnej i sportowej pozytywnie wpłynęły na zaspokojenie potrzeb lokalnej społeczności. Pozwoliło to na zwiększenie aktywności fizycznej dzieci, młodzieży i dorosłych, jak również zapewniło efektywniejsze wykorzystanie czasu wolnego mieszkańców oraz osób odwiedzających gminę Pacyna, co w konsekwencji przyczyniło się do podniesienia jakości życia na tym terenie i uczyniło region bardziej atrakcyjnym.

Zestawienie inwestycji w zakresie ochrony przyrody, turystyki i rekreacji

Lp.	Inwestycja	Wartość w PLN	Środki pozyskane w PLN	Rok realizacji	Źródła finansowania
1.	Odnowa miejscowości Pacyna poprzez zagospodarowanie centrum oraz przebudowę chodników w miejscowości Pacyna	769.655,23	429.743,00	2009-2011	dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Działanie 321 - Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej. Środki własne
2.	Budowa gminnego boiska sportowego w Pacynie	1.046.760,00	300.000,00	2011-2013	Dotacja z Ministerstwa Sportu i Turystyki Środki własne
3.	Budowa ogólnodostępnego placu zabaw w Skrzyszewach	43.301,32	25.000,00	2013	Dofinansowanie ze środków Europejskiego

					Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju- 4.1/413 (małe projekty) Środki własne
4.	Odnowa miejscowości Luszyn poprzez zagospodarowanie centrum oraz budowę chodników w miejscowości Luszyn	282.946,85	175.666,00	2013-2014	Dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Środki własne
5.	Budowa ogólnodostępnego placu zabaw w Luszynie	131.110,92	76.579,00	2014	Dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Środki własne
6.	Budowa interaktywnego placu zabaw w Pacynie	162.073,06	111.013,00	2014	Dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Środki własne

1.10.3 Inwestycje w sferę kulturalną, społeczną i integracyjną

Wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom lokalnej społeczności jest jednym z priorytetowych zadań samorządu gminnego. W związku z tym, podejmowanie działań umożliwiających mieszkańcom uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, integracyjnych i rozrywkowych niewątpliwie pozytywnie wpływa na ich zadowolenie z życia na danym terenie. Stworzenie i udostępnienie infrastruktury odpowiadającej potrzebom społecznym niewątpliwie przyczynia się do rozwoju tożsamości społeczności wiejskiej, zachowania dziedzictwa kulturowego, promowania obszarów wiejskich, podniesienia standardu usług kulturalno-społecznych oraz wzmocnienia więzi mieszkańców lokalnego środowiska. Ponadto, wpływa to na wzrost atrakcyjności turystycznej i ożywienie gospodarcze regionu.

Mając to na uwadze, na terenie gminy Pacyna zostało zrealizowanych wiele projektów, których zadaniem było osiągnięcie wyżej wymienionych celów, jak również integrację lokalnych społeczności i aktywizację mieszkańców do wspólnych działań.

Zestawienie inwestycji w sferę kulturalną, społeczną i integracyjną

Lp.	Inwestycja	Wartość w PLN	Środki pozyskane w PLN	Rok realizacji	Źródła finansowania
1.	Zagospodarowanie centrum wsi poprzez budowę ciągu spacerowopieszego w miejscowości Luszyn	77.063,88	38.393,00	2014-2015	Dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Środki własne
2.	Zakup autobusu do przewozu dzieci i młodzieży szkolnej	620.000,00	-	2016-2017	Środki własne

1.10.4 Inwestycje w zakresie infrastruktury technicznej

Inwestycje dotyczące budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej są ściśle związane z wymogami polskich oraz europejskich standardów i norm jakościowych w tej dziedzinie, a tym samym przyczyniają się do znaczącej poprawy ochrony środowiska naturalnego i jakości życia na obszarze gminy. Przedsięwzięcia skierowane na budowę kanalizacji sanitarnej, oczyszczalni ścieków oraz budowę i modernizację sieci wodociągowej stanowiły realizację założonych celów gminy Pacyna.

Na płaszczyźnie ekologicznej tego typu działania wpływają na redukcję ilości odprowadzanych do środowiska zanieczyszczeń do ilości zgodnych z przepisami prawa, a w efekcie poprawia się jakość wód i tym samym zabezpieczenie ekosystemu przed negatywnym wpływem odprowadzanych do niego ścieków, co skutkuje podwyższeniem bezpieczeństwa mikrobiologicznego i epidemiologicznego terenu gminy.

W aspekcie społeczno-zdrowotnym realizacja zakresu w/w inwestycji ma znaczenie dla poprawy warunków sanitarnych i zmniejszenia zagrożenia zdrowia mieszkańców oraz podniesienie standardu ich życia, a także zwiększenia atrakcyjności obszaru gminy w oczach jego mieszkańców.

Biorąc pod uwagę obszar techniczno - organizacyjny, sprawnie funkcjonujący system usuwania ścieków sanitarnych, a także doprowadzenia wody, a tym samym uregulowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy poprawia jakość usług wodno-ściekowych.

W aspekcie formalno-prawnym wybudowanie infrastruktury technicznej w zakresie wykonania kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej wpływa na spełnienie wymagań prawa polskiego i Unii Europejskiej, w tym wymagań dyrektyw środowiskowych UE, mówiących o ochronie, zachowaniu i poprawie jakości środowiska, ochronie zdrowia ludzkiego oraz oszczędnego i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych.

Konsekwencją realizacji inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej na płaszczyźnie gospodarczej jest podniesienie atrakcyjności regionu dla inwestorów poprzez udostępnienie infrastruktury technicznej na terenie objętym budową kanalizacji i wodociągu.

Istotną kwestią, jaką należy podjąć są inwestycje w infrastrukturę techniczną zewnętrzną, w skład której wchodzi m.in. budowa oświetlenia obiektu sportowego oraz przebudowa oświetlenia ulicznego. Zastosowanie nowoczesnych w rozwiązań dziedzinie

oświetlenia przyczynia się do mniejszego zużycia energii, a co za tym idzie zmniejszenia wydatków.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż budowa kanalizacji sanitarnej, budowa i modernizacja sieci wodociągowej oraz budowa infrastruktury technicznej zewnętrznej była konieczna z uwagi na korzyści, jakie zostaną osiągnięte w wyniku wdrożenia przedmiotowych inwestycji.

Wykaz inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej

Lp.	Inwestycja	Wartość w PLN	Środki pozyskane w PLN	Rok realizacji	Źródła finansowania
1.	Budowa sieci kanalizacyjnej sanitarnej z przyłączami do posesji w miejscowości Pacyna, Model, Rezlerka (obręb Janówek) wraz z oczyszczalnią ścieków i przepompowniami	1.417.281,67	935.544,00	2008-2011	dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 Działanie 321 - Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej. Środki własne
2.	Budowa odcinka sieci wodociągowej w m. Skrzyszewy	4.997,76	-	2009	Środki własne
3.	Modernizacja oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w Luszyńcu	266.736,10	164.689,42	2010-2012	Dotacja z Agencji Nieruchomości Rolnych środki własne
4.	Budowa sieci wodociągowej z Pacyny do Luszyńcu	143.544,01	100.000,00	2010-2011	Dofinansowanie z Agencji Nieruchomości Rolnych środki własne

Strategia Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą do 2025

5.	Wykonanie i montaż przepływomierza ścieków oczyszczonych w oczyszczalni ścieków Pacynie	35.607,27	-	2013	środki własne
6.	Zakup pompy głębinowej SP-46-7 11 KW wraz z osprzętem	8.615,53	-	2014	środki własne
7.	Zakup i montaż pieca gazowego na potrzeby grzewcze ZSO w Pacynie	46.840,08	-	2014	środki własne
8.	Przebudowa dachu na budynku kotłowni przy ZSO w Pacynie	46.371,00	-	2014	środki własne
9.	Termomodernizacja i modernizacja oświetlenia wewnętrznego budynku ZSO w Pacynie	627.638,41	-	2014	środki własne
10.	Zakup pompy głębinowej SP-46-711 KW wraz z osprzętem	8.431,65	-	2015	środki własne
11.	Montaż monitoringu jako element gminnego boiska sportowego	37.408,00	-	2015	środki własne
12.	Nadbudowa ogrodzenia od strony boisk do piłki koszykowej, siatkowej i nożnej	26.445,00	-	2015	środki własne
13.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie gmin: Wyszogród, Gostynin, Pacyna, Bielsk - Termomodernizacja i przebudowa budynku użyteczności publicznej w miejscowości Skrzyszewy 21	882.705,33	360.069,58	2015-2017	Dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014 w ramach Programu Operacyjnego PLO4 oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii projektu Środki własne
14.	Remont układu sterowania oczyszczalni ścieków w Pacynie budowy systemu wizualizacji SCADA z remontem układu sterowania pompowni ścieków w Pacynie	35.460,00	-	2016	Środki własne

1.10.5 Inwestycje w kapitał ludzki -aktywizacja zawodowa

Gmina Pacyna w latach 2008-2015 uczestniczyła w przedsięwzięciach na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W ramach swojej działalności Gmina Pacyna poprzez swoje jednostki organizacyjne realizowała projekty współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Przeprowadzone kursy i szkolenia pozwoliły osobom bezrobotnym, jak również zagrożonym wykluczeniem społecznym na podniesienie kwalifikacji lub zdobycie nowych zawodów i umiejętności, w związku z czym zwiększyły się ich szanse na znalezienie pracy.

Zestawienie inwestycji w kapitał ludzki – aktywizacja zawodowa

Lp.	Inwestycja	Wartość w PLN	Środki pozyskane w PLN	Rok realizacji	Źródła finansowania
1	Utworzenie Gminnego Centrum Aktywności Lokalnej w Pacynie	324.949,60	324.949,60	2009-2012	Projekt sfinansowany ze środków PPWOW
2	Projekt „Droga do pracy”	295.338,82	271.608,82	2011-2014	Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL Środki własne
3	Projekt „Dziecięca akademia przyszłości”	17.959,50	17.959,50	2012-2013	Projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL
4	Projekt “Fotografia pasja czy zawód”	49.314,94	49.314,94	2012-2013	Projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL
5	Projekt “Indywidualizacja daje szansę na rozwój”	29.243,00	29.243,00	2012-2013	Projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL
6	Projekt „Teatralne spotkania”	47.035,95	47.035,95	2012-2013	Projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL
7	Projekt „Ruszamy po sukces”	30.479,00	30.479,00	2013-2014	Projekt sfinansowany

					ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL
8	Projekt „Przedszkole przyszłości „	284.396,62	263.928,87	2013-2015	Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL Środki własne
9	Projekt „Moja przyszłość ”	38.258,53	38.258,53	2014-2015	Projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL
10	Projekt „Zagrajmy o sukces”	24.483,00	24.483,00	2010-2011	Projekt sfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – POKL

Podsumowując wszystkie inwestycje realizowane na terenie gminy Pacyna, należy zaznaczyć, iż przeprowadzone przedsięwzięcia miały przede wszystkim na celu poprawę warunków i jakości życia mieszkańców. Ponadto, wpłynęły na podniesienie atrakcyjności gminy na szczeblu regionalnym i krajowym. Jednym z kluczowych elementów było podniesienie atrakcyjności turystycznej gminy, czego efektem ma być wzrost liczby turystów odwiedzających obszar gminy Pacyna. Budowa, rozbudowa czy modernizacja infrastruktury na terenie gminy były reakcją na spełnienie potrzeb i oczekiwań mieszkańców.

2. ANALIZA SWOT

Kluczowym elementem stosowanym w analizie sytuacji jakiegokolwiek przedsięwzięcia jest analiza SWOT. Stanowi ona narzędzie analizy strategicznej służące do określenia najlepszych kierunków rozwoju badanego obiektu ze względu na cel działania, w wyniku przeprowadzenia badania otoczenia obiektu oraz jego wnętrza, poprzez identyfikację wewnętrznych i zewnętrznych czynników wobec obiektu oraz zależności między nimi. To narzędzie, dzięki któremu można zanalizować i rozpoznać własne silne i słabe strony (Strengths i Weaknesses), a także istniejące i potencjalne szanse i zagrożenia (Opportunities i Threats) płynące z otoczenia zewnętrznego. Stanowi ona podstawę do określenia celów strategicznych oraz szczegółowych celów operacyjnych.

Analiza SWOT Gminy Pacyna została przeprowadzona w 6 obszarach strategicznych:

1. **Położenie i komunikacja;**
2. **Atrakcyjność turystyczna;**
3. **Edukacja;**
4. **Zarządzanie energią;**
5. **Gospodarka;**
6. **Sfera społeczna.**

Mocne strony	Słabe strony
<p>Położenie i komunikacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostęp do drogi wojewódzkiej nr 583, relacji Bedlno-Żuchlin-Sanniki. • Dbłość władz gminy o stan dróg oraz bezpieczeństwo na drogach. <p>Atrakcyjność turystyczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie; • Bogata historia i kultura gminy; • Atrakcyjne turystycznie miejsca w tym zabytkowe budynki i obiekty; • Utrzymana w naturalnym stanie przyroda (obecność licznych użytków ekologicznych i 	<p>Położenie i komunikacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utrudniona dostępność komunikacyjna; • Niedostateczny stan techniczny wielu dróg lokalnych i ulic; • Oddalenie od większych stref aktywności gospodarczej. <p>Atrakcyjność turystyczna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nieefektywne wykorzystanie walorów do rozwoju usług turystycznych i około turystycznych (kulturowych, przyrodniczych i historycznych); • Brak gospodarczego wykorzystania zwiększonego natężenia ruchu turystycznego w sezonie letnim; • Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura

<p>rezerwatów przyrody);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Walory przyrodnicze atrakcyjne dla rekreacji, turystyki i agroturystyki, • Położenie gminy w strefie bioklimatu leśnego łagodnie bodźcowego, sprzyjającego relaksowi oraz wypoczynkowi i umożliwiające realizację funkcji klimatoterapii, • Zróżnicowanie krajobrazu naturalnego tj. krajobrazy węglanowe, lessowe oraz den dolinnych. <p>Edukacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobrze przygotowanie zawodowe kadry dydaktycznej; • Dobrze rozwinięta infrastruktura jednostek oświatowych. <p>Zarządzanie energią:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korzystne warunki do wykorzystania odnawialnych źródeł energii (energia słoneczna i energia pozyskiwana z biomasy). <p>Gospodarka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjna lokalizacja do stworzenia terenów inwestycyjnych (możliwość rozwoju branż związanych z transportem i logistyką oraz wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych); • Duża liczba indywidualnych gospodarstw rolnych opartych na tradycyjnych produktach; • Dobrze rozwinięty przemysł drzewny i budowlany; • Idealne warunki do rozwoju agroturystyki; • Relatywnie niskie koszty siły roboczej. <p>Sfera społeczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niska gęstość zaludnienia; • Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa • Rosnący odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnych; • Wysoki odsetek ludzi młodych w stosunku do mieszkańców gminy; • Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego, • Dobry system opieki społecznej oraz zdrowotnej.	<p>turystyczna (tablice informacyjne, parkingi, miejsca odpoczynku, deptaki, punkty widokowe, ścieżki turystyczne w tym: krajoznawcze, edukacyjne, ekologiczne, itp.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak szerszej promocji potencjału turystycznego Gminy Pacyna; • Brak świadomości potencjalnych turystów o atrakcyjności Gminy Pacyna; • Brak dostatecznej bazy turystycznej (żywieniowej, noclegowej, infrastrukturalnej, itp). <p>Edukacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura przedszkolna; • Utrudniony dostęp do edukacji ponadgimnazjalnej (stosunkowo duże oddalenie od najbliższych placówek). <p>Zarządzanie energią:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysokie koszty energii w sektorze publicznym; • Niewykorzystany potencjał lokalizacyjny do produkcji energii ze źródeł odnawialnych. <p>Gospodarka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięty przemysł lokalny; • Niekorzystna rolnicza przestrzeń produkcyjna spowodowana przez bardzo niekorzystny agroklimat; • Brak miejscowej bazy umożliwiającej przetwórstwo i wprowadzanie do obrotu produktów rolnych (warzywa i owoce); • Niedostateczny poziom przygotowania potencjalnych terenów inwestycyjnych (obszary zrewitalizowane, uzbrojone itd.); • Oddalenie od większych stref aktywności gospodarczej. <p>Sfera społeczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystna sytuacja na rynku pracy; • Ujemny przyrost naturalny; • Relatywnie niskie dochody społeczeństwa; • Wysoki odsetek migracji młodych ludzi; • Niski poziom integracji społecznej; • Niedostateczne wykorzystanie tradycji, wielokulturowości i dziejów historycznych w działaniach kulturalno-promocyjnych;
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Nieliczne imprezy kulturalne; • Brak nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjno-szkoleniowej w gminie; • Brak infrastruktury dostępowej do terenów rekreacyjnych dla mieszkańców (np. ścieżek rowerowych, miejsc spacerowych);
Szanse	Zagrożenia
<p>Położenie i komunikacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym; • Poprawa funkcjonalności oraz spójności dróg gminnych z drogami powiatowymi; • Poprawa systemu komunikacji gminy. <p>Atrakcyjność turystyczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie rozpoznawalności marki Gminy Pacyna, jako miejsca atrakcyjnego dla turystyki; • Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę (pobyty jednodniowe); • Wzrost liczby osób korzystających z oferty agroturystycznej (pobyty dłuższe). <p>Edukacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie dysproporcji edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich; • Wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym; • Wzrost aktywności zawodowej osób wychowujących dzieci. <p>Zarządzanie energią:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie kosztów zużycia energii w budynkach sektora publicznego; • Zwiększenie wykorzystania alternatywnych źródeł energii; • Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska. <p>Gospodarka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój inwestycji na profesjonalnie przygotowanych terenach inwestycyjnych; • Rozwój branż związanych z transportem i logistyką oraz wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych; • Wzrost przychodów do budżetu gminy w wyniku 	<p>Położenie i komunikacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pogorszenie się stanu technicznego dróg w wyniku eksploatacji (brak remontów); • Brak synergii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy z rozwojem infrastruktury drogowej i komunikacyjnej; • Pogorszenie się bezpieczeństwa w ruchu drogowym. <p>Atrakcyjność turystyczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak rozwoju sektora turystyki w tym bazy noclegowej i rekreacyjnej na terenie gminy; • Powolne wyniszczanie obiektów cennych historycznie. <p>Edukacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dysproporcji edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich; • Zmniejszenie liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym; • Spadek aktywności zawodowej osób wychowujących dzieci. <p>Zarządzanie energią:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost kosztów energii w sektorze publicznym związany z podwyżkami cen energii; • Brak spełnienia coraz ściślejszych norm środowiskowych. <p>Gospodarka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak rozwoju przemysłu lokalnego; • Stacja gospodarcza gminy (brak inwestowania kapitału zewnętrznego); • Malejąca opłacalność produkcji rolnej gospodarstw niewyspecjalizowanych na konkretne produkty;

<p>rozwoju działalności gospodarczej (podatek od nieruchomości);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyspecjalizowanie produkcji gospodarstw rolnych; • Wzrost miejsc pracy oraz wysokości dochodów. <p>Sfera społeczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poziomu integracji społecznej; • Wzrost wykorzystania tradycji, wielokulturowości i dziejów historycznych w działaniach kulturalno-promocyjnych (rozwój tzw. patriotyzmu lokalnego); • Stworzenie nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjno-szkoleniowej w gminie; • Poprawa funkcjonalności infrastruktury społecznej (sieć wodociągowa i kanalizacyjna); • Stworzenie marki Gminy Pacyna, jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania; • Zmniejszenie migracji osób młodych z terenu gminy.	<p>Sfera społeczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spadek liczby mieszkańców gminy; • Wzrost bezrobocia; • Zanik lokalnych tradycji.
---	--

Podsumowanie:

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że do największych atutów gminy należy duża atrakcyjność turystyczna. Ciekawa i intrygująca historia Gminy Pacyna, miejsca o dużych wartościach historycznych oraz unikalne pomniki przyrody z pewnością mogą przyciągnąć rzesze turystów. Gmina posiada bardzo dobre warunki do rozwoju sektora turystyki, ukierunkowanej w szczególności na agroturystykę. Obszar gminy cechuje strategiczna lokalizacja, dostęp do drogi wojewódzkiej nr 583, relacji Bedlno-Żuchlin-Sanniki. Wysoki stopień nasłonecznienia oraz potencjał rolniczy, które charakteryzują ten obszar stwarzają również możliwość wykorzystania energii produkowanej z promieni słonecznych i biomasy. Gmina Pacyna posiada dobrze rozwinięty system oświaty oraz rosnącą liczbę dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego. Gospodarka oparta jest przede wszystkim na rolnictwie oraz produktach lokalnych. W sferze społecznej do najważniejszych atutów gminy należy wysoki odsetek ludzi młodych oraz dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna i wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego. Do najważniejszych zidentyfikowanych problemów gminy należy wysoki poziom bezrobocia oraz migracji ludzi młodych. Słabą stroną analizowanego obszaru jest również niedostateczny stan infrastruktury

drogowej, który bezpośrednio wpływa na problemy komunikacyjne oraz bezpieczeństwo w ruchu drogowym. Gmina Pacyna pomimo ogromnych walorów turystycznych nie jest w stanie efektywnie wykorzystać gospodarczo zwiększonego natężenia ruchu turystycznego w sezonie letnim. Brakuje odpowiedniej infrastruktury technicznej związanej rekreacją oraz bazy noclegowej. Słabą stroną gospodarki w obszarze gminy jest głównie niedostatecznie rozwinięty przemysł lokalny, brak stworzonych i wypromowanych uzbrojonych terenów inwestycyjnych oraz oddalenie od większych stref aktywności gospodarczej. Do pozostałych najważniejszych zidentyfikowanych problemów Gminy Pacyna należy zaliczyć duże ryzyko dysproporcji edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich oraz brak kompleksowych systemów zarządzania energią.

W perspektywie 2015-2020 przed Gminą Pacyna stoją ogromne wyzwania ale i zagrożenia. Najważniejszym zagrożeniem jest głównie stagnacja rozwojowa gminy oraz realne ryzyko wzrostu migracji ludzi młodych poza obszar gminy w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków do życia. W celu eliminacji lub redukcji zidentyfikowanych ryzyk niezbędne jest efektywne wykorzystanie silnych atutów gminy oraz podjęcie działań eliminujących lub redukujących jej słabe strony.

3. CELE STRATEGICZNE

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT zostały zidentyfikowane najważniejsze cele strategiczne Gminy Pacyna w perspektywie 2015-2020:

1. **Poprawa funkcjonalności logistycznej gminy**
2. **Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej, działania promocyjno - informacyjne oraz odbudowę i poprawę stanu infrastruktury związanej z dziedzictwem historycznym, kulturowym i przyrodniczym gminy**
3. **Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich**
4. **Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii**
5. **Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach i branżach**
6. **Wzrost atrakcyjności gminy, jako obszaru odpowiedniego do zamieszkania.**

Cele operacyjne:

Cel strategiczny	Cele operacyjne
1. Poprawa funkcjonalności logistycznej gminy;	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym; • Poprawa funkcjonalności oraz spójności dróg gminnych z drogami powiatowymi; • Poprawa systemu komunikacji gminy.
2. Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej, działania promocyjno - informacyjne oraz odbudowę i poprawę stanu infrastruktury związanej z dziedzictwem historycznym, kulturowym i przyrodniczym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie rozpoznawalności marki Gminy Pacyna jako miejsca atrakcyjnego dla turystyki; • Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę (pobyty jednodniowe); • Wzrost liczby osób korzystających z oferty agroturystycznej (pobyty dłuższe); • Poprawa dostępu do miejsc atrakcyjnych pod względem turystycznym; • Zwiększenie liczby miejsc atrakcyjnych turystycznie poprzez poprawę ich infrastruktury (oferta dla osób chcących skorzystać z dłuższego pobytu) • Wzrost ilości imprez oraz szerzej zakreślonych działań promocyjno-informacyjnych promujących gminę wraz z jej potencjałem turystycznym (zapewnienie atrakcji podczas pobytu oraz stworzenie materiałów promocyjnych i ich kolportaż)
3. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich;	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie dysproporcji edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich; • Wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym; • Wzrost aktywności zawodowej osób wychowujących dzieci.
4. Zmniejszenie emisji	<ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie kosztów zużycia energii w budynkach sektora

zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii;	publicznego; <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie wykorzystania alternatywnych źródeł energii; • Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska.
5. Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach i branżach;	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój inwestycji na profesjonalnie przygotowanych terenach inwestycyjnych; • Rozwój branż związanych z transportem i logistyką oraz wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych; • Wzrost przychodów do budżetu gminy w wyniku rozwoju działalności gospodarczej (podatek od nieruchomości); • Wyspecjalizowanie produkcji gospodarstw rolnych; • Wzrost miejsc pracy oraz wysokości dochodów.
6. Wzrost atrakcyjności gminy jako obszaru odpowiedniego do zamieszkania;	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie poziomu integracji społecznej; • Wzrost wykorzystania tradycji, wielokulturowości i dziejów historycznych w działaniach kulturalno-promocyjnych (rozwój tzw. patriotyzmu lokalnego); • Stworzenie nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjno-szkoleniowej w gminie; • Poprawa funkcjonalności infrastruktury społecznej (sieć wodociągowa i kanalizacyjna); • Stworzenie marki Gminy Pacyna, jako miejsca atrakcyjnego do zamieszkania; • Zmniejszenie migracji osób młodych z terenu gminy.

4. ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGICZNYCH GMINY Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

4.1 Na poziomie Unii Europejskiej

Strategia „Europa 2020”

Strategia Europa 2020 to unijna strategia wzrostu na okres od 2010 do 2020 r. Stanowi ona długookresowy program rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej (UE), który zastąpił realizowaną od 2000 r., zmodyfikowaną pięć lat później, Strategię Lizbońską. Europejskie cele wskazane w strategii przekładane są na cele krajowe, co pozwala uwzględnić specyficzną sytuację każdego z państw UE. W dokumencie podkreślona została potrzeba wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów.

W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się **priorytety**:

- **wzrost inteligentny (ang. smart growth)**, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- **wzrost zrównoważony (ang. sustainable growth)**, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- **wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu (ang. inclusive growth)**, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

KE zaproponowała wskaźniki umożliwiające monitorowanie postępów w realizacji ww. priorytetów za pomocą **pięciu nadrzędnych celów**, określonych na poziomie całej UE, w tym:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%;

- poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo–rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
- podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe;
- wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.

Podstawowymi instrumentami realizacji celów strategii „Europa 2020” są opracowywane przez państwa członkowskie UE **Krajowe Programy Reform** oraz przygotowane przez KE **inicjatywy przewodnie** (ang. *flagship initiatives*), realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych. Te inicjatywy przewodnie to:

- Unia innowacji – poprawa warunków ramowych dla innowacji oraz wykorzystanie innowacji do rozwiązania najważniejszych problemów społecznych i gospodarczych wskazanych w strategii Europa 2020;
- Mobilna młodzież – poprawa jakości na wszystkich poziomach edukacji i szkoleń oraz zwiększanie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej;
- Europejska agenda cyfrowa – osiągnięcie trwałych korzyści gospodarczych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego, opartego na dostępie do szerokopasmowego Internetu;
- Europa efektywnie korzystająca z zasobów – wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego;

- Polityka przemysłowa w erze globalizacji – poprawa warunków dla przedsiębiorczości, zwłaszcza MŚP oraz wsparcie rozwoju silnej bazy przemysłowej, zdolnej do konkurencyjności w skali globalnej;
- Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy, przez ułatwienie mobilności pracowników i rozwój ich umiejętności, w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości europejskich modeli społecznych;
- Europejski program walki z ubóstwem – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu ekonomicznym i społecznym.

W celu skutecznej realizacji nowej strategii wzmocnieniu ulegać ma system koordynacji polityki makroekonomicznej i zarządzania procesem wdrażania reform strukturalnych w UE. Wiodącą rolę w tym procesie przewidziano dla Rady Europejskiej. Na system ten składają się m.in. Zintegrowane Wytyczne, przyjmowane na poziomie UE oraz Rekomendacje Krajowe, skierowane do poszczególnych państw członkowskich. KE będzie monitorowała postępy na podstawie dwóch dotychczasowych instrumentów, które zachowają swoją odrębność, ale będą przygotowywane równocześnie, tj. sprawozdania z realizacji programu „Europa 2020” i sprawozdania z realizacji Paktu Stabilności i Wzrostu.

Cele strategiczne gminy są w pełni spójne z dwoma głównymi priorytetami Strategii „Europa 2020”.

- **wzrost zrównoważony (ang. sustainable growth)**, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- **wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu (ang. inclusive growth)**, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

W perspektywie 2015-2020 Gmina Pacyna planuje realizację inwestycji przyczyniających się do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii. Narzędziem realizacji założonych celów w tym zakresie będą głównie nowoczesne przedsięwzięcia termomodernizacyjne, które z jednej strony przyczynią się

do poprawy stanu środowiska naturalnego poprzez redukcję emisji niebezpiecznych zanieczyszczeń do atmosfery, a z drugiej przyczynią się do zmniejszenia kosztów związanych z wykorzystaniem energii elektrycznej i ciepłej. Transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej oraz efektywne korzystanie z zasobów naturalnych stanowi odpowiedź na zdiagnozowane problemy gminy oraz założenia unijnej polityki wzrostu zrównoważonego. Jednym z priorytetowych celów strategicznych gminy w perspektywie 2015-2020 jest również wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach i branżach. Metody realizacji ww. celu zakładają wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu. Planowane są przedsięwzięcia wspierające gospodarkę charakteryzującą się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającą spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

4.2 Na poziomie krajowym

Krajowy Program Reform na lata 2015-2016:

Krajowe Programy Reform (KPR) są głównym narzędziem realizacji na poziomie państw członkowskich unijnej strategii gospodarczej „Europa 2020”. Zgodnie z wdrażanym od początku 2011 r. nowym mechanizmem koordynacji polityki gospodarczej UE (tzw. Semestru Europejskiego), KPR będą co roku aktualizowane i przekazywane w kwietniu do Komisji Europejskiej razem z aktualizacją Programów Stabilności lub Konwergencji.

W KPR państwa członkowskie powinny przedstawić m.in.: średniookresowy scenariusz makroekonomiczny, krajowe ambicje w zakresie realizacji pięciu wiodących celów strategii „Europa 2020”, określenie głównych przeszkód dla wzrostu i zatrudnienia oraz działania dla ich przezwyciężenia. KPR powinny też zawierać harmonogram realizacji reform oraz ocenę ich skutków budżetowych.

W dniu 28 kwietnia 2015 r. Rada Ministrów przyjęła aktualizację Krajowego Programu Reform (KPR). Przygotowany w Ministerstwie Gospodarki dokument określa, w jaki sposób Polska w latach 2015-2016 będzie realizować cele strategii

„Europa 2020” w zakresie zatrudnienia, nakładów na badania i rozwój, energii i klimatu, edukacji oraz przeciwdziałania ubóstwu.

W obecnym wydaniu KPR nadal aktualne pozostają kierunki działań wskazane w pierwotnej wersji dokumentu. Dotyczą one odrabiania zaległości rozwojowych oraz budowy nowych przewag konkurencyjnych w trzech obszarach priorytetowych: infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego, innowacyjność dla wzrostu inteligentnego oraz aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Działania zaplanowane na lata 2015-2016 uporządkowano według pięciu celów strategii „Europa 2020”. Uzupełniono je o projekty przyczyniające się do realizacji zaleceń Rady UE skierowanych do Polski w lipcu 2014 r., które wykraczają poza te cele (działania z zakresu ochrony zdrowia, transportu kolejowego, dostępu do internetu szerokopasmowego, gospodarki odpadami, uproszczenia wymogów dotyczących pozwoleń na budowę, poprawy funkcjonowania administracji podatkowej, poprawy otoczenia dla biznesu, deregulacji zawodów).

W latach 2015-2016 w ramach KPR Ministerstwo Gospodarki będzie koordynować działania związane m.in. wsparciem rozwoju klastrów, wzmocnieniem systemu świadczenia usług przez ośrodki innowacji oraz wspieraniem projektów w ramach obszarów i technologii o największym potencjale rozwoju. W tej edycji KPR zaplanowano także dalsze inicjatywy związane z poprawą otoczenia biznesu, a także z budową konkurencyjnego rynku energii, poprawą efektywności energetycznej i wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.

Przedsięwzięcia zaplanowane przez Gminę Pacyna w celu realizacji celów strategicznych gminy w perspektywie 2016-2020 są zgodne z KPR w przedmiocie rozwoju innowacyjności, a także poprawą efektywności energetycznej i wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (ŚSRK) jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712,

z późn. zm.) oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski. W związku z koniecznością dostosowania Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015, przyjętej 29 listopada 2006 r., do nowych uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz do wyzwań wewnętrznych i zewnętrznych, a także wymogów wprowadzanego systemu zarządzania polityką rozwoju, podjęto decyzję o jej aktualizacji oraz o wydłużeniu horyzontu czasowego do 2020 roku. Prace nad aktualizacją realizowano tak, aby skorelować je z pracami nad innymi, opracowywanymi dokumentami strategicznymi, tj. długookresową strategią rozwoju kraju oraz strategiami zintegrowanymi. W nowym systemie do głównych dokumentów strategicznych, na podstawie których prowadzona jest polityka rozwoju, należą: długookresowa strategia rozwoju kraju - DSRK (Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności), określająca główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej, średniookresowa strategia rozwoju kraju - ŚSRK (Strategia Rozwoju Kraju 2020) – najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r., kluczowy dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach przyszłej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020 oraz 9 zintegrowanych strategii, służących realizacji założonych celów rozwojowych: Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Strategia Rozwoju Transportu, Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa. DSRK, ŚSRK oraz 9 strategii zintegrowanych łączy spójna hierarchia celów i kierunków interwencji. W strategiach zintegrowanych nastąpiło odejście od wąskiego sektorowego podejścia na rzecz integracji obszarów oraz przenikania się różnych zjawisk i procesów. Szczególną rolę w systemie pełni Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, która wskazuje zakres terytorialnego wpływu interwencji realizowanych w ramach różnych polityki publicznych, a więc również w ramach pozostałych strategii zintegrowanych. Przedstawia ona kluczowe dla rozwoju regionalnego wyzwania oraz zarysowuje cele rozwojowe w odniesieniu do różnego rodzaju obszarów uwzględniając funkcje przez nie pełnione, występujące potencjały oraz bariery. Ramy przestrzenne dla prowadzenia polityki rozwoju w Polsce, w tym realizacji poszczególnych strategii rozwojowych stanowi koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju (Koncepcja

Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030). Jest to główny dokument strategiczny kreujący ład przestrzenny w Polsce oraz porządkujący zagadnienia związane z rozwojem – w którym przestrzeń traktowana jest jako płaszczyzna odniesienia dla działań rozwojowych.

Główne cele ŚSRK:

Cel strategiczny:

Wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.

Obszary strategiczne:

1. Sprawne i efektywne państwo.

Sprawnie działające państwo, efektywnie dysponujące dostępnymi środkami publicznymi i skutecznie odwołujące się do energii samoorganizującego się społeczeństwa obywatelskiego jest warunkiem realizacji przyjętych celów rozwojowych. Sprawne państwo jest: przejrzyste, przyjazne, pomocnicze i partycypacyjne.

2. Konkurencyjna gospodarka.

Zwiększanie konkurencyjności gospodarki jest kluczowym zadaniem warunkującym rozwój kraju i pozycję Polski na rynku światowym. Sprawne i oparte na zdrowych zasadach funkcjonowanie gospodarki, jej efektywność i nowoczesność decydują o zamożności obywateli, zdolności państwa do realizacji swoich funkcji oraz jego bezpieczeństwie

3. Spójność społeczna i terytorialna.

W celu poprawy spójności społecznej i terytorialnej tworzone będą warunki do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych zarówno w kontekście geograficznym - na różne obszary o słabszych potencjałach, jak i włączania w procesy rozwojowe tych, którzy pozostawali dotychczas tylko biernymi odbiorcami zachodzących zmian. Procesom rozwojowym towarzyszy zwykle rozwarstwienie, które jest wynikiem splotu różnych czynników: zapóźnień infrastrukturalnych, przestarzałej struktury społeczno-gospodarczej, niskiej produktywności i innowacyjności, słabości kapitału ludzkiego i społecznego.

Strategia inwestycyjna Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą na 2025 odpowiada w pełni dwóm obszarom strategicznym Strategii Rozwoju Kraju 2020:

1. Konkurencyjna gospodarka.
2. Spójność społeczna i terytorialna.

Planowane inwestycje Gminy Pacyna zakładają wzrost gospodarczy oparty na lokalnych zasobach oraz branżach. Planowane funkcjonowanie gospodarki z jednej strony oparte jest na nowoczesności i innowacyjności, a z drugiej na zdrowych i racjonalnych zasadach. Szczególnie istotna dla gminy jest funkcjonalność logistyczna. W perspektywie 2016-2020 zaplanowano przedsięwzięcia związane z rozwojem infrastruktury drogowej (dostępność logistyczna), poprawą struktury społeczno-gospodarczej oraz wzrostem produktywności i innowacyjności.

4.3 Na poziomie regionalnym

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa mazowieckiego. *Strategia* prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe zarządzanie, w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. *Strategia* jest elastyczna i otwarta na innowacyjne pomysły oraz działania prorozwojowe, a także zdolna do absorpcji pomocy i wsparcia zewnętrznego.

Cele strategiczne i operacyjne:

- Celem głównym jest zmniejszenie dysproporcji w rozwoju województwie mazowieckim, wzrost znaczenia obszaru metropolitalnego Warszawy w Europie.
- Priorytetowym celem strategicznym jest rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym

Pozostałe cele strategiczne:

- Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii.
- Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego.
- Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.

Ramowe cele strategiczne:

- Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska
- Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

Układ celów *Strategii* został podporządkowany długookresowym priorytetom rozwoju regionalnego, wyrażonym w scenariuszu *zrównoważonego rozwoju*. Przy realizacji celów należy uwzględnić możliwość wystąpienia zmian uwarunkowań rozwoju przewidzianych i opisanych w poszczególnych scenariuszach rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem scenariusza wspierania konkurencyjności. Do każdego celu przypisane zostały kierunki działań, które zaprezentowane zostały w układzie terytorialnym i przyporządkowane

obszarom miejskim, wiejskim oraz Warszawie wraz z obszarem metropolitalnym. Przypisanie kierunku działań do określonej kategorii obszarów oznacza, że działania powinny dotyczyć przede wszystkim tej kategorii, nie wyklucza jednak ich wdrażania w pozostałych częściach województwa. Kierunki działań ujęto w dwóch wymiarach: budowa konkurencyjności lub sprzyjanie spójności.

Określone w ramach *Strategii* działania są punktem wyjścia do formułowania planów wykonawczych, regionalnego programu operacyjnego oraz kontraktu terytorialnego, zawieranego przez samorząd z rządem. W konsekwencji stanowią podstawę realizacji priorytetowych inwestycji i aktywności Samorządu Województwa Mazowieckiego. Sformułowane działania ułatwiają racjonalizację podejmowanych przez organy samorządu bieżących decyzji, służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu oraz poprawie jakości życia mieszkańców. Stanowią katalog inicjatyw rekomendowanych do wsparcia z funduszy publicznych oraz ze strony władz samorządowych. Wytarczają linię rozwojową województwa, pozwalając na koncentrowanie finansów i wysiłku tam, gdzie przyniesie to największą wartość i korzyść.

Za priorytetowy cel strategiczny przyjęto **Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym**. Jego osiągnięcie wymaga realizacji działań w następujących kierunkach:

- Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji;
- Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców;
- Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych;
- Umiędzynarodowienie gospodarcze;
- Tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych – głównie w przemyśle rolno-spożywczym.

Oprócz celu priorytetowego w dokumencie przyjęto trzy cele strategiczne **Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii, Poprawę dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ład przestrzennego, Poprawę jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki**.

Cel strategiczny **Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii** będzie realizowany poprzez działania w kierunkach:

- Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych;
- Wspieranie rozwoju nowych technologii, w szczególności biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych;
- Rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych –Warszawa jako ośrodek stołeczny;
- Wspieranie rozwoju miast regionalnych i subregionalnych;
- Restrukturyzacja miast tracących funkcje gospodarcze;
- Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich;
- Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług.

Osiągnięcie drugiego z celów strategicznych **Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego** wymaga realizacji działań w kierunku:

- Zwiększenia dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu;
- Spójności wewnątrzregionalnej – koncentracji na najbardziej zapóźnionych podregionach;
- Rozwoju form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców;
- Zapobiegania nadmiernej suburbanizacji i kreowania ładu przestrzennego;
- Udrożnienia systemu tranzytowego.

Realizacja cel strategicznego **Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki** będzie następować poprzez wdrażanie działań w kierunku:

- Rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego;
- Aktywizacji rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej;
- Rozwoju priorytetowych dla regionu dziedzin nauki;
- Wzrostu wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej;

- Przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna;
- Wyrównania szans edukacyjnych;
- Podnoszenia standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

Uzupełnieniem powyższych celów strategicznych są dwa ramowe cele strategiczne. Pierwszy z nich **Zapewnienie gospodarce zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska** będzie realizowany poprzez działania w następujących kierunkach:

- Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie;
- Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji;
- Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska;
- Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej;
- Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym;
- Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń;
- Produkcja energii ze źródeł odnawialnych.

Osiągnięcie drugiego celu ramowego Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia będzie wymagać realizacji działań w kierunku:

- Wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu;
- Upowszechnienia kultury i twórczości;
- Kreowania miast jako centrów aktywności kulturalnej;
- Wspierania rozwoju przemysłu kreatywnego;
- Wykorzystania dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku jest shierarchizowana na najwyższym szczeblu programowania strategicznego regionu. Na drugim szczeblu znajduje Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza (**RSI**). RSI jest kluczowym dokumentem strategicznym służącym tworzeniu impulsów oraz dynamizowaniu procesów innowacji w województwie mazowieckim. Stanowi on uszczegółowienie Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku w części poświęconej rozwojowi badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, dlatego misją strategii jest wsparcie selektywnego modelu rozwoju województwa, opartego na kreatywnym modelu innowacji oraz uruchomienie procesu technologicznej i pozatechnologicznej transformacji endogenicznych potencjałów rozwojowych, i osiągnięcie w krótszej perspektywie – do 2020 roku – wzrostu produktywności i wiedzochłonności gospodarki, w dłuższej zaś – do 2030 roku – dywersyfikacji struktury gospodarki i wzrostu udziału w gospodarce przemysłów i usług o wysokiej wartości dodanej i dużym potencjale wzrostu. Selektywny model rozwoju województwa oparty jest na inteligentnych specjalizacjach rozumianych jako rozwój tych obszarów działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, które wzmacniają endogeniczne potencjały rozwojowe województwa. W dokumencie zostały zidentyfikowane cztery obszary inteligentnych specjalizacji, które są komplementarne względem siebie i obejmują te dziedziny aktywności, które znajdują uzasadnienie w tradycyjnych kierunkach specjalizacji gospodarczej i naukowo-technologicznej województwa. Co więcej, obszary te już uzyskały lub mogą uzyskać w przyszłości, przewagę konkurencyjną w skali krajowej i/lub międzynarodowej, charakteryzują się istnieniem dobrze rozwiniętych inicjatyw klastrowych i są zdolne do wykształcenia masy krytycznej niezbędnej do uruchomienia nowej ścieżki rozwoju województwa.

Regionalne Inteligentne Specjalizacje (RIS):

1. Biogospodarka.
2. Medycyna i zdrowie.
3. Informatyka i automatyka.
4. Energetyka niskoemisyjna.

Zidentyfikowane cele Gminy Pacyna są w pełni spójne z celami strategicznymi nr 2 i 4 Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Planowane do realizacji przedsięwzięcia będą realizowały wspólne cele w zakresie restrukturyzacji

rolnictwa i rozwój obszarów wiejskich oraz tworzenia funkcjonalnej, przestrzennej, społecznej i kulturowej integracji regionu. Potencjał gospodarczy gminy oparty w szczególności na rolnictwie stwarza również możliwość realizacji założeń Regionalnej Strategii Innowacji dla Mazowsza. Branża rolno-spożywcza ukierunkowana na produkcję żywności wpisuje się w jedną z czterech Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji regionu, jaką jest Biogospodarka.

5. METODY REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH CELÓW STRATEGICZNYCH

I. Cel nr 1 *Poprawa funkcjonalności logistycznej gminy.*

Cel zostanie zrealizowany poprzez szereg inwestycji infrastrukturalnych związanych z budową, przebudową lub remontem dróg dojazdowych. Przedsięwzięcia przyczynią się przede wszystkim do poprawy bezpieczeństwa, funkcjonalności oraz spójności z drogami powiatowymi. Funkcjonalna infrastruktura drogowa stanowi podstawę do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz zmniejszenia wykluczenia społecznego i ubóstwa.

W perspektywie 2016-2020 zaplanowana została realizacja następujących inwestycji:

Nr	Zakres projektu	Lokalizacja	Szacunkowy koszt inwestycji	Przybliżony termin realizacji przedsięwzięcia w podziale na lata
1.	Budowa sieci wodociągowych w miejscowościach Luszyn, Kamionka, Skrzyszewy na odcinku 1500 mb	Teren Gminy Pacyna	50.000,00	2017
2.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Model na odcinku 450 mb	Teren Gminy Pacyna	70.000,00	2017
3.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Podczachy na odcinku 520mb	Teren Gminy Pacyna	80.000,00	2017
4.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Sejkowice na odcinku 300 mb	Teren Gminy Pacyna	50.000,00	2017
5.	Modernizacja instalacji kanalizacyjnej i remont łazienek w budynku Gminy, w którym mieści się ZSO w Pacynie	Teren Gminy Pacyna	100.000,00	2017
6.	Wykonanie piaskownika grawitacyjnego z łapaczem skrawek-kratką zgrubną w oczyszczalni ścieków w Pacynie	Teren Gminy Pacyna	30.000,00	2017
7.	Budowa dróg asfaltowych na terenie gminy Pacyna	Teren Gminy Pacyna		2018-2020
8.	Budowa parkingu przy Przedszkolu i chodnika w miejscowości Skrzyszewy	Teren Gminy Pacyna		2018-2020
9.	Budowa parkingu przy Urzędzie Gminy w Pacynie	Teren Gminy Pacyna		2018-2020

II. Cel nr 2 *Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy, w tym odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.*

Atrakcyjność turystyczna Gminy Pacyna oparta jest przede wszystkim na jej walorach naturalnych oraz historycznych. Planowane metody realizacji celu zakładają rewitalizację i renowację zasobów dziedzictwa przyrodniczego i historycznego. W perspektywie 2016-2020 planowane są również działania marketingowe oraz informacyjne, których celem jest poprawa wizerunku gminy jako obszaru atrakcyjnego do czynnego wypoczynku.

W perspektywie 2016-2020 zaplanowana została realizacja następujących inwestycji:

Nr	Zakres projektu	Lokalizacja	Szacunkowy koszt inwestycji	Przybliżony termin realizacji przedsięwzięcia w podziale na lata
1.	Wytyczenie i oznakowanie oraz budowa ścieżek edukacyjnych przyrodniczo-historycznych.	Teren Gminy Pacyna	1 mln PLN	2017-2020

III. Cel nr 3 *Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich.*

Jednym z priorytetów inwestycyjnych Gminy Pacyna jest zapewnienie lepszego dostępu do edukacji przedszkolnej. Wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym powinien bezpośrednio przełożyć się na wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich, a pośrednio do poprawy aktywności zawodowej osób wychowujących dzieci, poprzez stworzenie możliwości godzenia życia prywatnego i zawodowego.

W perspektywie 2016-2020 zaplanowana została realizacja następujących inwestycji:

Nr	Zakres projektu	Lokalizacja	Szacunkowy koszt inwestycji	Przybliżony termin realizacji przedsięwzięcia w podziale na lata
1.	Aktywizacja i edukacja dzieci i młodzieży z terenu gminy Pacyna	Teren Gminy Pacyna	500 tys. PLN	2018-2020

IV. Cel nr 4 *Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii.*

Cel zostanie zrealizowany poprzez inwestycje związane z głęboką kompleksową modernizacją budynków użyteczności publicznej oparte o system monitorowania i zarządzania energią.

W perspektywie 2016-2020 zaplanowana została realizacja inwestycji:

Nr	Zakres projektu	Lokalizacja	Szacunkowy koszt inwestycji	Przybliżony termin realizacji przedsięwzięcia w podziale na lata
1.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Pacynie	teren gminy Pacyna		2018-2020
2.	Przebudowa pomieszczeń wewnątrz budynku Przedszkola Samorządowego w Skrzyszewach celem przystosowania do wymogów sanitarnych i ppoż.	teren gminy Pacyna		2018-2020
3.	Budowa instalacji OZE na terenie powiatu gostynińskiego	teren gminy Pacyna	452.997,29	2017

V. Cel nr 5 *Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach i branżach.*

Cel zostanie zrealizowany poprzez inwestycje w infrastrukturę sprzyjającą rozwijaniu działalności gospodarczej opartej na lokalnych zasobach i produktach. Ponadto planowane interwencje zakładają kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych w celu zainicjowania lokowania kapitału w gminie przez inwestorów zewnętrznych.

W perspektywie 2016-2020 zaplanowana została realizacja inwestycji:

Nr	Zakres projektu	Lokalizacja	Szacunkowy koszt inwestycji	Przybliżony termin realizacji przedsięwzięcia w podziale na lata
1.	Kompleksowe przygotowanie terenów pod inwestycje.	Teren Gminy Pacyna	2 mln PLN	2017-2020

2.	Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców gminy Pacyna	Teren Gminy Pacyna	500 tys. PLN	2017-2020
----	---	--------------------	--------------	-----------

VI. Cel nr 6 *Wzrost atrakcyjności gminy, jako obszaru odpowiedniego do zamieszkania.*

Atrakcyjność osadnicza gminy zależy od wielu czynników. Do najważniejszych determinantów wpływających na miejsce osiedlania się społeczności należą uwarunkowania społeczno-ekonomiczne, infrastrukturalne, kulturalne i społeczne. Idealne miejsce do zamieszkania to takie, które zapewnia pracę i wypoczynek. Do zwiększenia atrakcyjności osadniczej Gminy Pacyna przyczynią się przede wszystkim inwestycje realizujące pozostałe cele strategiczne gminy związane z poprawą funkcjonalności logistycznej gminy, wzrostem atrakcyjności turystycznej, zwiększeniem dostępności do edukacji przedszkolnej, poprawą stanu środowiska naturalnego oraz wzrostem gospodarczym i aktywnością zawodową. Inwestycje, które bezpośrednio zrealizują ww. cel ukierunkowane zostały w szczególności na poprawę warunków życia mieszkańców oraz zwiększenie ich aktywności artystycznej, kulturalnej, sportowej i integracyjnej.

W perspektywie 2016-2020 zaplanowana została realizacja następujących inwestycji:

Inwestycje w obiekty pełniące funkcje artystyczne, kulturalne, sportowe i integracyjne.

Nr	Zakres projektu	Lokalizacja	Szacunkowy koszt inwestycji	Przybliżony termin realizacji przedsięwzięcia w podziale na lata
1.	Budowa placu zabaw dla dzieci.	Teren Gminy Pacyna	25 tys. PLN	2017-2018
2.	Budowa placu zabaw i siłowni.	Teren Gminy Pacyna	50 tys. PLN	2017-2020

6. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI CELÓW STRATEGICZNYCH

6.1 Fundusze unijne - wprowadzenie

W latach 2014-2020 Polska zainwestuje 82,5 mld euro z unijnej polityki spójności.

Na tę kwotę składają się:

- ok. 76,9 mld euro dostępnych w programach operacyjnych, w tym ponad 252 mln euro na wsparcie bezrobotnej i nie uczącej się młodzieży,
- ok. 700 mln euro dostępnych w programach Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
- 4,1 mld euro na projekty infrastrukturalne o znaczeniu europejskim w obszarze transportu w ramach instrumentu „Łącząc Europę”,
- ok. 473 mln euro z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) na programy, które zapewnią żywność dla osób najbardziej potrzebujących oraz odzież i inne podstawowe artykuły osobom bezdomnym oraz dzieciom w trudnej sytuacji materialnej,
- ok. 287 mln z zarządzanej przez KE, ogólnej puli przeznaczanej na pomoc techniczną,
- ok. 100 mln euro na działania innowacyjne związane z rozwojem obszarów miejskich.

Środki te będzie można zainwestować m.in. w badania naukowe i ich komercjalizację, kluczowe połączenia drogowe (autostrady, drogi ekspresowe), rozwój przedsiębiorczości, transport przyjazny środowisku (kolej, transport publiczny), cyfryzację kraju (szerokopasmowy dostęp do Internetu, e-usługi administracji) czy włączenie społeczne i aktywizację zawodową

Zgodnie z Umową Partnerstwa fundusze zostaną zainwestowane w te obszary, które w największym stopniu przyczynią się do rozwoju Polski. Wśród nich:

- zwiększenie konkurencyjności gospodarki,

- poprawę spójności społecznej i terytorialnej kraju,
- podnoszenie sprawności i efektywności państwa.

Nominalnie wciąż najwięcej będziemy inwestować w infrastrukturę transportową (drogową i kolejową), ale **największy wzrost wydatków dotyczyć będzie innowacyjności i wsparcia przedsiębiorców**. Dzięki szerszej ofercie zwrotnych instrumentów finansowych (m.in. pożyczek, poręczeń) będzie można wesprzeć więcej projektów realizowanych przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Nadal finansowane będą inwestycje w ochronę środowiska i energetykę, także projekty m.in. z dziedziny kultury, zatrudnienia, edukacji czy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Samorzady województw będą zarządzać większą niż dotąd pulą europejskich pieniędzy. W latach 2007-2013 ok. 25 proc. wszystkich środków było wdrażanych przez samorzady, obecnie będzie to niemal 40 proc.

Nowy budżet to również inwestycje w miasta. Wsparcie otrzymają projekty związane z kompleksową rewitalizacją (w tym rewitalizacją społeczną), ekologicznym transportem miejskim, gospodarką niskoemisyjną. Ponadto, miasta wojewódzkie wraz z okalającymi je gminami będą realizować wspólne projekty, m.in. związane z dostępnością komunikacyjną.

W latach 2016-2020 fundusze polityki spójności zainwestujemy poprzez 6 krajowych programów operacyjnych, w tym jeden ponadregionalny dla województw Polski Wschodniej (lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie). Samorzady województw będą zarządzać około 40 proc. funduszy polityki spójności - **31,28 mld euro**. Zainwestują te pieniądze poprzez regionalne programy operacyjne (odrębne programy dla 16 województw). Programy regionalne będą dwufunduszowe, tj. finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Biorąc pod uwagę wielkość oraz położenie Gminy Pacyna, a także specyfikę planowanych do realizacji przedsięwzięć realizujących cele strategiczne gminy w perspektywie 2015-2020 najważniejszymi programami pomocowymi, które mogą współfinansować planowane do realizacji projekty są: Regionalny Program Operacyjny

Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 jest jednym z 16 regionalnych programów operacyjnych, które służą realizacji Umowy Partnerstwa (UP) w zakresie polityki spójności. UP jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014-2020. Głównym celem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 jest zwiększenie konkurencyjności gospodarczej oraz wzmocnienie spójności społecznej i terytorialnej w regionie. Realizacja programu operacyjnego przyczyni się do osiągnięcia celów określonych w strategii „Europa 2020” w zakresie inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu poprzez stymulowanie wzrostu gospodarczego i zwiększanie wydajności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP). Łączna alokacja środków finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 (EFRR i EFS) wynosi: **2 089 840 138 EURO**.

Priorytety finansowania

W ramach programu wspierana jest realizacja 11 celów tematycznych. Środki pomocowe przeznaczone są głównie na rzecz następujących priorytetów:

- wykorzystanie działalności badawczo-rozwojowej w gospodarce;
- wzrost e-potencjału Mazowsza;
- rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczości;
- przejście na gospodarkę niskoemisyjną;
- gospodarka przyjazna środowisku;
- jakość życia;
- rozwój regionalnego systemu transportowego;
- rozwój rynku pracy;

- wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem;
- edukacja dla rozwoju regionu;
- pomoc techniczna.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 jest wkomponowany w całościowy system polityki rozwoju kraju, w szczególności poprzez mechanizm Umowy Partnerstwa. Umowa ta określa strategię wykorzystania środków unijnych na rzecz realizacji wspólnych dla UE celów określonych w unijnej strategii wzrostu „*Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*” z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych danego państwa członkowskiego.

Celem głównym PROW 2014 – 2020 jest poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program będzie realizował wszystkie sześć priorytetów wyznaczonych dla unijnej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014 – 2020, a mianowicie:

1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych.
3. Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie.
4. Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa.
5. Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym.
6. Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Planuje się, że łączne środki publiczne przeznaczone na realizację PROW 2014-2020 wyniosą **13 513 295 000 euro**, w tym: **8 598 280 814** z budżetu UE (EFRROW) i **4 915 014 186** euro wkładu krajowego.

W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 15 działań.

Pomoc finansowa ze środków Programu będzie skierowana głównie do sektora rolnego.

Sektor ten jest szczególnie istotny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga znacznego i odpowiednio ukierunkowanego wsparcia. Planowane w Programie instrumenty pomocy finansowej będą miały na celu przede wszystkim rozwój gospodarstw rolnych (*Modernizacja gospodarstw rolnych, Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych, Premie dla młodych rolników, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne*). W celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich kontynuowane będą również działania przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości, odnowy i rozwoju wsi, w tym w zakresie infrastruktury technicznej, które będą realizowane zarówno w ramach odrębnych działań, jak również poprzez działanie Leader. Kontynuacja wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju (Leader) wzmocni realizację oddolnych inicjatyw społeczności lokalnych.

6.2 Proponowane finansowanie zaplanowanych projektów

Cel strategiczny nr 1 Poprawa funkcjonalności logistycznej gminy.

Proponowanym źródłem finansowania inwestycji w infrastrukturę drogową są środki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz środki pochodzące z budżetu gminy.

W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 tego typu przedsięwzięcia mogą uzyskać wsparcie na podstawie art. 20 Rozporządzenia *Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, zwanego dalej rozporządzeniem EFRROW*. Dedykowanym środkiem pomocy jest *Poddziałanie 7.2 Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie*

energii. Wsparcie w ramach tego typu operacji obejmuje budowę lub modernizację dróg lokalnych i związanych z nimi urządzeń.

Poddziałanie 7.2 Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii (PROW)

Cele	Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich. Bariery rozwoju społeczno – ekonomicznego wielu miejscowości wiejskich w Polsce jest brak dobrej jakości dróg. W warunkach utrudnień komunikacyjnych zahamowany jest rozwój lokalnej przedsiębiorczości, ograniczone są możliwości podejmowania przez mieszkańców zatrudnienia poza miejscem zamieszkania oraz korzystania z usług publicznych (edukacja, zdrowie, kultura).
Typy projektów	Wsparciem mogą zostać objęte projekty związane z budową lub modernizacją dróg lokalnych i związanych z nimi urządzeń, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - koszty budowy, przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; - koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji; - koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Pomoc może być przyznana jeśli operacja: <ul style="list-style-type: none"> • jest realizowana w miejscowości, należącej do: <ul style="list-style-type: none"> - gminy wiejskiej lub - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub - gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców; • jest spójna z dokumentem planistycznym gminy, lub lokalną strategią rozwoju gminy, lub planem rozwoju miejscowości; • spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji; • realizowana będzie na nieruchomości należącej do wnioskodawcy lub wnioskodawca posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji przez okres związania celem; • ma na celu połączenie jednostki osadniczej z istniejącą siecią drogową.
Warunki finansowe	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 3 000 000 PLN na beneficjenta w okresie realizacji Programu.

uzyskania wsparcia:	<ul style="list-style-type: none"> Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. W ramach operacji wartość całkowitego kwalifikowalnego kosztu nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> gmina, powiat lub ich związki

W przypadku Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 inwestycje w infrastrukturę drogową mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania 7.1 **Infrastruktura drogowa**.

Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich (RPO WM 2014-2020)

Cele	Rozwój infrastruktury obszarów zdegradowanych małych miast a także obszarów wiejskich przyczyniający się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wsparcie przedsięwzięć rewitalizacyjnych obejmujących m.in. zadania w zakresie głębokiej przebudowy i adaptacji zdegradowanych obiektów i obszarów, ukierunkowane w szczególności na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych. Inwestycje infrastrukturalne w zakresie rewitalizacji ukierunkowane na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych wzmocnią wysiłki na rzecz ograniczania koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Pozwolą także na odnowę zdegradowanych przestrzeni małych miast i wiejskich przyczyniając się do wzmocnienia ich potencjałów rozwojowych.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> Przebudowa, remont lub modernizacja zdegradowanych budynków, w tym m.in. budynków przemysłowych, powojсковych w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji użytkowych, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem. Kompleksowe projekty obejmujące rekultywację / remediację zdegradowanych obszarów wraz z przebudową oraz adaptacją

obiektów zdegradowanych, w tym obiektów przemysłowych i powojсковych zlokalizowanych na tych terenach, mające na celu przywrócenie lub nadanie danemu obszarowi nowych funkcji użytkowych, tj. np. gospodarczych, turystycznych, kulturalnych lub społecznych.

- Roboty restauratorskie i konserwatorskie budynków znajdujących się w rejestrze zabytków, budynków położonych w strefie ochrony konserwatorskiej oraz budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym nie będących w rejestrze zabytków i ich z wyposażenia niezbędnego dla wprowadzenia funkcji, jaką będzie pełnić będzie budynek po realizacji projektu w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji użytkowych, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem.
- Uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych (przebudowa, remont lub modernizacja) w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji użytkowych, np. społecznych, gospodarczych, turystycznych lub kulturalnych wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych.
- Zakup wyposażenia - wyłącznie jako element projektów dotyczących adaptacji budynków na cele np. gospodarcze, społeczne, turystyczne lub kulturalne i bezpośrednio związanego z funkcją, jaką będzie pełnić będzie budynek po realizacji projektu.
- Roboty budowlane i modernizacyjne infrastruktury technicznej (wodno-kanalizacyjna, energetyczna oraz infrastruktura z zakresu gospodarki odpadami). Przedmiotowe prace dopuszczalne są wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu oraz w przypadku, kiedy są niezbędne do realizacji celów projektu.
- Roboty budowlane i modernizacyjne dróg lokalnych (gminnych i powiatowych). Przedmiotowe prace dopuszczalne są wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu oraz w przypadku, kiedy są niezbędne do realizacji celów projektu.
- Tworzenie stref bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości w zagrożonych patologiami społecznymi obszarach m.in.: budowa lub przebudowa oświetlenia, zakup i instalacja systemów

	<p>monitoringu, wyposażenie centrum monitoringu oraz koszty robót budowlanych mających na celu przystosowanie pomieszczeń do pełnienia funkcji centrum monitoringu, itp. wyłącznie ja-ko element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szerszego projektu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój terenów zielonych - wyłącznie jako element zapewniający spójność kompleksowych projektów rewitalizacyjnych będący uzupełnieniem szersze-go projektu. • Przebudowa, remont lub modernizacja budynków w celu adaptacji na działalność przedsiębiorstw, w tym przedsiębiorstw społecznych wraz z zakupem wyposażenia niezbędnego do prowadzenia niniejszej działalności, z wyłączeniem prac dot. wsparcia działalności administracyjno-biurowej.
<p>Warunki ogólne uzyskania wsparcia.</p>	<p>Brak ograniczeń kwotowych</p> <p>Limity i ograniczenia związane z infrastrukturą drogową:</p> <p>Inwestycje dotyczące zewnętrznej infrastruktury technicznej oraz w zakresie dróg lokalnych (gminnych i powiatowych) dopuszczalne będą jedynie w sytuacjach uzasadnionych spójnością realizowanej operacji, w tym brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu. Ponadto, inwestycje w drogi lokalne możliwe będą wyłącznie w sytuacji, gdy przyczynią się do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów miejskich lub miejskich obszarów funkcjonalnych. Inwestycje w zakresie dróg lokalnych muszą stanowić element LPR. Wydatki na drogi lokalne mogą stanowić maksymalnie 15% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wydatki na pozostałą zewnętrzną infrastrukturę techniczną (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, energetyczna oraz infrastruktura z zakresu gospodarki odpadami) nie mogą przekroczyć 25% kosztów kwalifikowalnych projektu.</p>
<p>Warunki finansowe uzyskania wsparcia:</p>	<p>Intensywność pomocy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekty nieobjęte pomocą publiczną: 85% • Projekty objęte pomocą publiczną: zgodnie z programami pomocy publicznej
<p>Beneficjenci:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, • Samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,

- Służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- Przedsiębiorstwa społeczne, zgodnie definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno- prywatne,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Organizacje pozarządowe,
- Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną niewymienione wyżej,
- MŚP (przedsiębiorstwa).

Podsumowanie:

Podstawowe uwarunkowania Gminy Pacyna, takie jak położenie oraz wielkość uniemożliwiają wsparcie inwestycji w infrastrukturę drogową z programów krajowych finansowanych ze środków Funduszu Spójności oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Na poziomie krajowym wspierane będą przedsięwzięcia związane przede wszystkim z budową, przebudową dróg znajdujących się w sieci TEN-T, dróg krajowych oraz dróg wyprowadzających ruch z miast na prawach powiatu w ciągu dróg krajowych. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 wsparcie dedykowane dla infrastruktury drogowej nie obejmuje przedsięwzięć zaplanowanych na terenie Gminy Pacyna. Działanie 7.1 *Infrastruktura drogową* obejmuje wsparciem przedsięwzięcia ukierunkowane wyłącznie na budowę przebudowę/rozbudowę dróg wojewódzkich (w tym mostów, wiaduktów, tuneli, obwodnic i innych obiektów inżynierskich w ciągach tych dróg) wraz z infrastrukturą towarzyszącą, polegającą głównie na przebudowie dróg istniejących, prowadzącą do wzrostu ich nośności, poprawiającą dostępność do dróg znajdujących się w sieci TEN-T. Przedsięwzięcia zakładające wyłącznie budowę/modernizację dróg lokalnych mogą uzyskać wsparcie w ramach Poddziałania 7.2 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Należy jednak mieć na uwadze relatywnie duży wkład własny - 36,37 % oraz limit maksymalnej kwoty wsparcia na Beneficjenta - 3 mln PLN w całym okresie obowiązywania programu.

Cel strategiczny nr 2 Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy, w tym odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Proponowanym źródłem finansowania inwestycji w infrastrukturę o przeznaczeniu turystycznym są środki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz środki pochodzące z budżetu gminy.

Inwestycje związane z realizacją tego celu, mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania 5.3 *Dziedzictwo kulturowe* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.

Działanie 7.4 Turystyka przyrodnicza (RPO WM 2014-2020)

Cele	Racjonalne udostępnianie zasobów środowiska przy zachowaniu mechanizmów służących ochronie przyrody. Realizowane projekty będą wzmacniać wykorzystanie potencjału walorów środowiska przyrodniczego a tym samym będą przyczyniały się do kreowania rozwoju gospodarczego w oparciu o nowe formy aktywności gospodarczej. Zostanie to osiągnięte m.in. poprzez zwiększenie liczby osób odwiedzających obszary stanowiące miejsca atrakcyjnie turystycznie. Zwiększenie liczby odwiedzających przeloży się na kreowanie nowych źródeł dochodów mieszkańców regionu.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • Roboty budowlane, modernizacja i wyposażenie infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki oraz ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie, w tym obiektów służących zabezpieczeniu obszarów chronionych przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów w tym m.in.: budowa lub modernizacja ścieżek dydaktycznych, ścieżek rowerowych, szlaków, parkingów, punktów widokowych, wież widokowych, zadaszeń). • Roboty budowlane i modernizacja zintegrowanych szlaków turystycznych i wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę. • Monitoring i zabezpieczenie obiektów infrastruktury turystycznej na wypadek zagrożeń jako element projektu. • Zakup i modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności turystycznej w obiektach będących przedmiotem projektu (wyłącznie jako jeden z elementów projektu). • Roboty budowlane i modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb

	<p>osób niepełnosprawnych) – jako element realizacji powyższych typów projektów.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie terenu wokół obiektów (m.in. budowa miejsc parkingowych) wyłącznie jako jeden z elementów realizacji powyższych typów projektów. • Roboty budowlane, modernizacja i zakup wyposażenia w obiektach pełniących funkcję ośrodków informacji turystycznej.
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Brak ograniczeń kwotowych
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	<p>Intensywność pomocy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maksymalnie 85%
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia. • Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną. • Parki narodowe i krajobrazowe. • Podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi. • Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska. • PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne. • Jednostki naukowe. • Szkoły wyższe. • Organizacje pozarządowe. • Instytucje oświatowe. • Ośrodki edukacji ekologicznej. • Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska

Przedsięwzięcia zakładające renowację kapliczek przydrożnych oraz innej infrastruktury historycznej na terenie Gminy Pacyna mogą uzyskać wsparcie na podstawie art. 20 rozporządzenia EFRROW w ramach Poddziałania 7.6 *Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego*

i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Poddziałanie 7.6 Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Cele	Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi.
Typy projektów	<p>W ramach Poddziałania wsparciem mogą zostać objęte projekty zakładające:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odnawianie lub poprawę stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego, w tym m.in.: przebudowę lub modernizację obiektów budowlanych, koszty prac konserwatorskich lub restauratorskich, koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji. • zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	<p>Pomoc może być przyznana jeśli operacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realizowana jest w miejscowości, należącej do: <ul style="list-style-type: none"> - gminy wiejskiej lub - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub - gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców; • będzie ogólnodostępna, w tym dostępna dla osób niepełnosprawnych; • jest spójna z dokumentem planistycznym gminy, lub lokalną strategią rozwoju gminy, lub planem rozwoju miejscowości; • spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji; • realizowana będzie na nieruchomości należącej do wnioskodawcy, lub wnioskodawca posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji przez okres związania

	<p>celem;</p> <ul style="list-style-type: none"> • składana jest przez instytucję kultury, dla której organizatorem jest JST i została zaakceptowana przez tę jednostkę; • dotyczy obiektu wpisanego do rejestru lub ewidencji zabytków.
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 500 000 PLN na beneficjenta w okresie realizacji Programu. • Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. • W ramach operacji wartość całkowitego kwalifikowalnego kosztu nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • gmina • instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST.

Podsumowanie:

Programem dedykowanym dla przedsięwzięć związanych z turystyką przyrodniczą jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 – Działanie 5.3 Dziedzictwo kulturowe. Inwestycje ukierunkowane na renowację obiektów dziedzictwa kulturowego i historycznego mogą uzyskać wsparcie w ramach Poddziałania 7.6 *Wsparcie badań i inwestycji związanych z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej* Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Tego typu przedsięwzięcia nie są wspierane z programów na poziomie krajowym.

Cel strategiczny nr 3 Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich.

Proponowanym źródłem finansowania inwestycji w infrastrukturę przedszkolną są środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 Działanie **10.1 Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży** oraz środki pochodzące z budżetu gminy.

Cele	Zwiększenie dostępności do edukacji przedszkolnej oraz wyrównywanie terytorialnych dysproporcji w tym zakresie (wsparcie kierowane w głównej mierze na obszary deficytowe). Zapewnienie lepszego dostępu do ww. usług pozwoli na wzrost liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, co w konsekwencji powinno doprowadzić do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich. Pośrednio interwencja przyczyni się do poprawy aktywności zawodowej osób wychowujących dzieci, poprzez stworzenie możliwości godzenia życia prywatnego i zawodowego.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działań na rzecz poprawy dostępności do edukacji przedszkolnej (celem utworzenia nowych miejsc w przedszkolach lub innych form edukacji przed-szkolnej dla dzieci w wieku 3-4 lata) na obszarach deficytowych w tym m.in. poprzez: <ul style="list-style-type: none"> - budowę, rozbudowę, adaptację i modernizację obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym (m.in. place zabaw), - zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia.
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Brak ograniczeń kwotowych
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	Intensywność pomocy: <ul style="list-style-type: none"> • Projekty nieobjęte pomocą publiczną: 85% • Projekty objęte pomocą publiczną: zgodnie z programami pomocy publicznej
Beneficjenci:	Organy prowadzące przedszkola lub inne formy wychowania przedszkolnego: <ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; • Inne państwowe lub samorządowe jednostki sektora finansów publicznych, których ustawowym lub statutowym zadaniem jest pełnienie zadań publicznych w zakresie edukacji; • Organizacje pozarządowe; • Osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi przedszkola, oddziały przedszkolne; • Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych; • Inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób

prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>).

Podsumowanie:

Programem dedykowanym dla przedsięwzięć związanych z infrastrukturą przedszkolną jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 Działanie 10.1 *Kształcenie i rozwój dzieci i młodzieży*. Należy jednak mieć na względzie relatywnie niską alokację finansową przeznaczoną na ww. Działanie - 78 706 309 EUR. Alternatywnie sugeruje się rozważenie realizacji projektu o mniejszym zakresie, który mógłby zostać sfinansowany ze środków własnych budżetu gminy. Programy pomocowe w perspektywie 2014-2020 aktualnie nie przewidują wsparcia projektów polegających wyłącznie na budowie/przebudowie infrastruktury sportowej uzupełniającej infrastrukturę szkolną. Proponowanym źródłem finansowania tego typu inwestycji są środki własne budżetu gminy.

Cel strategiczny nr 4 **Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii.**

Proponowanym źródłem finansowania inwestycji związanych z redukcją emisji zanieczyszczeń oraz kosztów energii są środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 Działanie 4.2 *Efektywność energetyczna* oraz środki pochodzące z budżetu gminy.

Działanie 5.2 Efektywność energetyczna sektora publicznego (RPO WL 2014-2020)

Cele	Poprawa efektywności wykorzystania energii w sektorze budownictwa, w budynkach użyteczności publicznej poprzez realizację wielo-kierunkowych i kompleksowych zadań w różnych dziedzinach, tj. ogrzewaniu, wentylacji, chłodzeniu, przygotowaniu ciepłej wody i oświetleniu pomieszczeń; jak również szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych. W związku z powyższym działania związane z modernizacją energetyczną budynków (użyteczności publicznej, w tym będących w zasobie JST) będą promowały jej kompleksowy wymiar (tzw. głęboka kompleksowa modernizacja oparta o system monitorowania i zarządzania energią). Identyfikacja optymalnego zestawu działań zwiększających efektywność energetyczną w danym
-------------	--

	budynku dokonywana na podstawie audytu energetycznego (stanowiącego kluczowy element projektu).
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • Głęboka termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej³¹, w tym będących w zasobie JST (m.in. szpitali, szkół). • Zmiana wyposażania ww. obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła na zasilane OZE (z wyłączeniem indywidualnych źródeł ciepła), modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji), włącznie z systemami zarządzania energią. • Generacja rozproszona, poprawiająca sprawność wytwarzania ciepła przez zmianę źródeł ciepła m.in. na jednostki wysokosprawnej kogeneracji (w ramach kompleksowej głębokiej termomodernizacji budynków).
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Brak ograniczeń kwotowych
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	<p>Intensywność pomocy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projekty nieobjęte pomocą publiczną: 85% • Projekty objęte pomocą publiczną: zgodnie z programami pomocy publicznej
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia • Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną • Jednostki naukowe • Szkoły wyższe • Organizacje pozarządowe • Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną • Służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego • Podmioty wdrażające instrument finansowy, które spełniają kryteria wy-mienione w rozporządzeniu delegowanym nr 480/2014

Inwestycje związane z wykorzystaniem źródeł odnawialnych do produkcji energii mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania **4.1 Wsparcie wykorzystania OZE** Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020.

Działanie 4.1 Wsparcie wykorzystania OZE (RPO WM 2014-2020)

Cele	Realizacja zadań przyczyniających się do wypełnienia zobowiązań wynikających z tzw. pakietu energetyczno-klimatycznego Unii Europejskiej oraz Strategii Europa 2020. Działanie ukierunkowane jest na stworzenie konkurencyjnego rynku energii odnawialnej, który stać się ma jednym z elementów zrównoważonego rozwoju regionu oraz zaspokojenia rosnących potrzeb energetycznych lokalnej gospodarki. Wspierane działania mają zapewnić dywersyfikację dostaw energii, oraz zwiększyć bezpieczeństwo energetyczne regionu, przy wykorzystaniu jego naturalnych uwarunkowań i potencjałów, zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE, realizującym założenia Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych; • Budowa lub modernizacja jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, wykorzystujących w pierwszej kolejności energię słoneczną i biomasę, ale także biogaz, energię wiatru oraz wody; • Budowa i modernizacji dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych w pełni dedykowanych przyłączeniu nowych jednostek wytwórczych energii z OZE; • Budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości; • Poprawa sprawności wytwarzania ciepła poprzez zmianę źródeł ciepła na jednostki wysokosprawnej kogeneracji (kogeneracja rozproszona oparta na zidentyfikowanych lokalnych zasobach); • Przyłącza jednostek wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci (w ramach budowy i modernizacji sieci).
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Brak ograniczeń kwotowych
Warunki finansowe uzyskania	Intensywność pomocy: <ul style="list-style-type: none"> • Projekty nieobjęte pomocą publiczną: 85% • Projekty objęte pomocą publiczną: zgodnie z programami pomocy

wsparcia:	publicznej
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia; • Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną; • Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną; • Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych

Podsumowanie:

Przedsięwzięcia ukierunkowane na redukcję emisji zanieczyszczeń oraz kosztów energii w budynkach sektora publicznego mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania 4.2 *Efektywność energetyczna* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Należy mieć na uwadze szczegółowe limity i ograniczenia przewidziane w Działaniu, w szczególności warunkowość zakresu realizacji projektu od wyników przeprowadzonego audytu energetycznego. Proponowanym źródłem finansowania inwestycji zakładających produkcję energii ze źródeł odnawialnych jest Działanie 4.1 *Wsparcie wykorzystania OZE* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Należy mieć na uwadze, że do wsparcia na poziomie regionalnym kwalifikują się inwestycje w jednostki, których moc mieści się w zakresie:

- energia wodna (do 5 MWe);
- energia wiatru (do 5 MWe);
- energia słoneczna (do 2 MWe/MWth);
- energia geotermalna (do 2 MWth);
- energia biogazu (do 1 MWe);
- energia biomasy (do 5 MWth/MWe).

Cel strategiczny nr 5 Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach i branżach.

Proponowanym źródłem finansowania inwestycji ukierunkowanych na stworzenie profesjonalnych terenów inwestycyjnych jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Tego typu inwestycje mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania 3.1 **Innowacje w MŚP**.

Działanie 3.1 Innowacje w MŚP (RPO WM 2014-2020)

Cele	Zwiększony potencjał inwestycyjny województwa mazowieckiego. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez wsparcie przedsięwzięć w zakresie organizacji terenów inwestycyjnych m. in. na obszarach powojaskowych, przemysłowych, kolejowych i popegeerowskich oraz ich kompleksowego zagospodarowania. Dzięki wspieraniu w ramach Działania przedsięwzięciom zwiększy się wyposażenie regionu w infrastrukturę sprzyjającą rozwijaniu działalności gospodarczej oraz lokowaniu inwestycji. Kompleksowo wyposażone tereny inwestycyjne stworzą dogodne warunki do rozwoju przedsiębiorczości, w tym do rozwoju MŚP w regionie, czyniąc go atrakcyjnym dla potencjalnych inwestorów.
Typy projektów	<p>Projekty dotyczące organizacji terenów inwestycyjnych m. in. na obszarach powojaskowych, przemysłowych, kolejowych i popegeerowskich oraz ich kompleksowego zagospodarowania (tereny typu „Green-field” oraz „brown-field”) obejmujące w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prace studyjno-koncepcyjne – wyłącznie jako element projektu infrastrukturalnego. ▪ Kompleksowe wyposażenie/doposażenie terenu inwestycyjnego w media, tj.: <ul style="list-style-type: none"> - Budowa / modernizacja sieci zaopatrzenia w wodę, - Budowa / modernizacja sieci kanalizacyjnej, - Budowa / modernizacja sieci gazowej, - Budowa / modernizacja sieci energetycznej, - Budowa / modernizacja sieci ciepłowniczej, - Budowa / modernizacja lokalnej sieci teleinformatycznej. • Budowa lub modernizacja wewnętrznego układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego – wyłącznie jako uzupełniający element projektu. • Modernizacja i adaptacja budynków na cele gospodarcze. • Zagospodarowanie otoczenia, wyłącznie jako uzupełniający element kompleksowego projektu (m.in. parkingi, zieleń).

Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Brak ograniczeń kwotowych.
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	Intensywność pomocy: <ul style="list-style-type: none"> • Maksymalnie 85%
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego

Inwestycje w infrastrukturę handlową mogą uzyskać wsparcie na podstawie art. 20 rozporządzenia EFRROW w ramach Poddziałania 7.4 *Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury.*

Poddziałanie 7.4 Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury

Cele	Stworzenie miejsc gdzie rolnicy będą mogli sprzedawać produkty wytworzone w gospodarstwie. Inwestycje w zakresie targowisk prowadzą do skrócenia łańcucha żywnościowego i zwiększenia udziału rolników w wartości dodanej. Budowa targowisk ułatwi dystrybucję produktów rolnych. Działanie przyczynia się do realizacji celu szczegółowego 3A – lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe.
Typy projektów	Wsparciem mogą zostać objęte projekty związane budową lub modernizacją targowisk lub obiektów budowlanych przeznaczonych na cele promocji lokalnych produktów, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; • koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji; • koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji.

<p>Warunki ogólne uzyskania wsparcia.</p>	<p>Pomoc może być przyznana ze jeśli operacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realizowana jest w miejscowości liczącej nie więcej niż 200 tys. mieszkańców; • będzie ogólnodostępna; • jest spójna z dokumentem planistycznym gminy, lub lokalną strategią rozwoju gminy, lub planem <p>Przewiduje się preferencje dla targowisk, w których udział powierzchni handlowej przeznaczonych dla rolników w stosunku do całkowitej powierzchni targowiska jest większy.</p>
<p>Warunki finansowe uzyskania wsparcia:</p>	<p>Warunki finansowe uzyskania wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 1 mln zł na beneficjenta w okresie realizacji Programu. • Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. • Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. • W ramach operacji wartość całkowitego kwalifikowalnego kosztu nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.
<p>Beneficjenci:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gmina, powiat lub ich związki

Podsumowanie:

Inwestycje zakładające przygotowanie profesjonalnych terenów pod inwestycje, w tym uzbrojenie terenu, mogą uzyskać wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Projekty mające na celu ułatwienie dystrybucji produktów rolnych poprzez kompleksowe przygotowanie targowisk kwalifikują się do wsparcia w ramach Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Należy pamiętać o konieczności osiągnięcia szczegółowo określonych wskaźników gospodarczych obligatoryjnych dla przedstawionych programów.

Cel strategiczny nr 6 Wzrost atrakcyjności gminy, jako obszaru odpowiedniego do zamieszkania.

Proponowanym źródłem finansowania inwestycji, których celem jest wzrost aktywności mieszkańców w sferze artystycznej, kulturalnej i integracyjnej jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Przedsięwzięcia związane z realizacją ww. celu mogą uzyskać wsparcie na podstawie art. 20 rozporządzenia EFRROW w ramach Poddziałania 7.4 *Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury.*

Poddziałanie 7.4 Wsparcie inwestycji w tworzenie, ulepszanie i rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury, i powiązanej infrastruktury (PROW 2014-2020)

Cele	Mieszkańcy obszarów wiejskich, w porównaniu do mieszkańców miast, mają słaby dostęp do podstawowych usług kulturalnych. Infrastruktura kulturalna na obszarach wiejskich jest niedoinwestowana. Realizacja inwestycji w obiekty pełniące funkcje kulturalne zapewni odpowiednie warunki do organizowania i animowania uczestnictwa społeczności wiejskiej w wydarzeniach artystycznych, kulturalnych czy integracyjnych. Działanie przyczynia się do realizacji celu szczegółowego – wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.
Typy projektów	W ramach Poddziałania wsparciem mogą zostać objęte projekty zakładające: <ul style="list-style-type: none"> • Budowę, modernizację lub wyposażanie budynków pełniących funkcje kulturalne, w tym świetlic i domów kultury. • Ukształtowanie przestrzeni publicznej zgodnie z wymaganiami ładu przestrzennego.
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Pomoc może być przyznana jeśli operacja: <ul style="list-style-type: none"> • realizowana jest w miejscowości, należącej do: <ul style="list-style-type: none"> - gminy wiejskiej lub - gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub - gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców; • będzie ogólnodostępna, w tym dostępna dla osób niepełnosprawnych;

	<ul style="list-style-type: none"> • jest spójna z dokumentem planistycznym gminy, lub lokalną strategią rozwoju gminy, lub planem rozwoju miejscowości; • spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji; • realizowana będzie na nieruchomości należącej do wnioskodawcy, lub wnioskodawca posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji przez okres związania celem; • składana jest przez instytucję kultury, dla której organizatorem jest JST i została zaakceptowana przez tę jednostkę;
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	<ul style="list-style-type: none"> • Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 500 000 PLN na beneficjenta w okresie realizacji Programu. • Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. • W ramach operacji wartość całkowitego kwalifikowalnego kosztu nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST – w przypadku budowy, przebudowy, modernizacji lub wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne, • gmina – w przypadku kształtowania przestrzeni publicznej.

Inwestycje związane z budową/przebudową kanalizacji sanitarnej oraz wodociągowej mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania 5.2 *Gospodarka odpadami* Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz Poddziałania 7.2 *Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii* Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Działania 6.4 Gospodarka wodno-ściekowa (RPO WM 2014-2020)

Cele	Realizacja zobowiązań akcesyjnych w zakresie gospodarki ściekowej w aglomeracjach 2 – 10 tys. RLM wpływająca na poprawę jakości wód na terenie województwa poprzez inwestycje prowadzące do rozwoju infrastruktury związanej z gospodarowaniem ściekami bytowymi zmierzającymi do zwiększenia udziału osób objętych zbiorczymi
-------------	--

	systemami ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i terenów atrakcyjnych.
Typy projektów	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksowa budowa i modernizacja komunalnych sieci kanalizacyjnych oraz budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM wraz z zagospodarowaniem osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków, z możliwością lokalizowania oczyszczalni dla wyznaczonej aglomeracji poza jej granicami, w przypadku braku odpowiednich terenów pod inwestycję, pod warunkiem, że przedmiotowa oczyszczalnia ścieków będzie służyła wyłącznie wyznaczonej aglomeracji. • Projekty w zakresie gospodarki ściekowej na obszarach osadnictwa rozproszonego (przydomowe oczyszczalnie ścieków) w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM wraz z zagospodarowaniem osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków, • Budowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę, w tym również wyposażenia w systemy zmniejszające straty w dostawach i zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii: <ul style="list-style-type: none"> - jako element kompleksowych projektów regulujących gospodarkę ściekową lub, - gdy na danym terenie jest zapewniona sieć kanalizacyjna lub, - kiedy projekt jest realizowany na obszarach osadnictwa rozproszonego, na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych pod warunkiem zapewnienia ekonomicznie uzasadnionych i trwałych finansowo rozwiązań (np. przydomowych oczyszczalni ścieków) gwarantujących prawidłowe zagospodarowanie powstałych nieczystości, <ul style="list-style-type: none"> • Wyposażenie w odpowiedni sprzęt służb, zajmujących się monitoringiem jakości oczyszczonych ścieków i wody przeznaczonej do celów konsumpcyjnych, • Dodatkowo jako element projektu mogą być także realizowane projekty dotyczące kanalizacji deszczowej.
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	Brak ograniczeń kwotowych
Warunki finansowe	Intensywność pomocy: <ul style="list-style-type: none"> • Maksymalnie 85%

uzyskania wsparcia:	
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia • Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną • Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki • Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno- prywatne • Spółki wodne • Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska

Poddziałanie 7.2 Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszeniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii

Cele	Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich
Typy projektów	<p>Wsparcie w ramach tego typu operacji obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowę, przebudowę, modernizację lub wyposażenie obiektów budowlanych służących do zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków. • Zakup i montaż urządzeń kanalizacyjnych oraz urządzeń wodociągowych.
Warunki ogólne uzyskania wsparcia.	<p>Pomoc może być przyznana jeśli operacja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • realizowana jest w miejscowości, należącej do: • gminy wiejskiej lub • gminy miejsko-wiejskiej, z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców, lub • gminy miejskiej z wyłączeniem miejscowości liczących powyżej 5 tys. mieszkańców; • realizowana jest w miejscowościach poza aglomeracjami zdefiniowanymi w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych; • jest spójna z dokumentem planistycznym gminy lub lokalną strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości;

	<ul style="list-style-type: none"> • spełnia wymagania wynikające z obowiązujących przepisów prawa, które mają zastosowanie do tej operacji; • realizowana będzie na nieruchomości należącej do wnioskodawcy lub wnioskodawca posiada prawo do dysponowania nieruchomością na cele określone w operacji przez okres związania celem.
Warunki finansowe uzyskania wsparcia:	<p>Wysokość pomocy ze środków EFRROW nie może przekroczyć 2 000 000 zł na beneficjenta w okresie realizacji Programu.</p> <p>Poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych projektu. Wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta.</p> <p>W ramach operacji wartość całkowitego kwalifikowalnego kosztu nie może przekroczyć 1 000 000 EUR.</p>
Beneficjenci:	<ul style="list-style-type: none"> • gmina, • spółka, w której udziały mają wyłącznie JST, • związek międzygminny.

Podsumowanie:

Inwestycje w infrastrukturę z przeznaczeniem na wzrost aktywności mieszkańców w sferze artystycznej, kulturalnej i integracyjnej mogą uzyskać wsparcie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Przedsięwzięcia z zakresu gospodarki wodno-ściekowej mogą zakwalifikować się do wsparcia w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 lub Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Należy pamiętać, że elementem demarkującym kwalifikowalność projektu z zakresu gospodarki wodno-ściekowej w ramach ww. programów jest lokalizacja projektu. W ramach RPO WM 2014-2020 kwalifikują się wyłącznie inwestycje w aglomeracjach 2 – 10 tys. RLM. W ramach PROW 2014-2020 realizowane są inwestycje w miejscowościach poza aglomeracjami zdefiniowanymi w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Proponowanym źródłem finansowania obiektów infrastruktury rekreacyjnej i sportowej (w tym place zabaw dla dzieci) są środki własne budżetu gminy.

7. MONITORING I EWALUACJA

MONITORING:

Profesjonalne wykonanie zadania zawsze wymaga odpowiedniej kontroli. Systematycznie przeprowadzany monitoring Programu pozwoli na uniknięcie ewentualnych błędów przy realizacji założonych celów, jak również określi aktualny stopień wdrażania dokumentu. Zapewni także zgodność efektów z wcześniej zatwierdzonymi założeniami. Monitoring – oznacza regularne pomiary lub obserwacje przeprowadzane przez z góry określony czas. W przypadku celów strategicznych Gminy Pacyna monitoring zostanie wykorzystany do śledzenia przebiegu zaplanowanych zadań, ich terminowości oraz zgodności z założonym harmonogramem. W procedurze monitoringu z reguły nie ma elementu oceny jakości efektów realizowanych zadań. Proces monitoringu jest mocno powiązany z procesem wdrażania, ponieważ osiągnięcie założonych celów uwarunkowane jest ilością i jakością zebranych danych. Monitoring jest procesem polegającym na koordynacji, obserwacji i ocenie realizacji kolejnych projektów, ma na celu analizę stanu zaawansowania projektu oraz zgodności z postawionymi celami, a także ocenę terminowości realizacji wyznaczonych działań. Istotą tego procesu jest wyciąganie wniosków z realizacji założeń Programu. Ponadto umożliwia identyfikację pojawiających się problemów, ocenę zaangażowania jednostek odpowiedzialnych za realizację zadań oraz ocenę efektywności wykorzystania przeznaczonych, na realizację tych zadań, środków.

W celu prawidłowej realizacji zaplanowanych w strategii zadań zostanie wykorzystany sprawdzony już system monitoringu, który był wykorzystywany przez gminę do dokonywania pomiarów efektów wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007-2013.

Za koordynację przygotowania i przekazywanie raportów monitoringowych do odpowiednich instytucji odpowiedzialny jest pracownik / jednostka w strukturze UG z wydziału zajmującego się promocją i rozwojem gminy, który w tym obszarze współpracuje z innymi komórkami Urzędu oraz innymi instytucjami bezpośrednio zaangażowanymi w realizację projektów. Raporty podlegają każdorazowo zatwierdzeniu przez Wójta, bądź osoby

odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów. W odniesieniu do innych przedsięwzięć, których beneficjentem nie jest gmina, ani podmioty od niej zależne, a których funkcjonowanie będzie miało znaczący wpływ na osiągnięcie celów rozwojowych gminy (do takich instytucji należą np. przedsiębiorcy, zarządy dróg powiatowych i wojewódzkich, PUP), władze gminy będą występować bezpośrednio do tych instytucji, organizacji je zrzeszających bądź instytucji odpowiedzialnych za dystrybucję funduszy zewnętrznych, w celu zasięgnięcia informacji o zadaniach zrealizowanych na terenie gminy. Pozwoli to na kompleksowe i pełne spojrzenie na rozwój gminy. Częstotliwość monitorowania działań wpływających na realizację celów Strategii proponuje się przeprowadzić **co najmniej 3-krotnie** w ciągu okresu jej funkcjonowania, poczynając od roku 2009. Decyzja o częstotliwości szerokich działań monitoringowych uzależniona będzie od ogólnej oceny rozwoju gminy, pojawienia się zewnętrznych czynników determinujących podjęcie niezbędnych zmian w strategicznym planowaniu rozwoju gminy, a także od obserwowalnego postępu rzeczowego realizowanych przedsięwzięć.

Dla potrzeb Strategii Gminy Pacyna na lata 2016-2020 opracowana została lista wskaźników służących ocenie procesu jej wdrażania.

Cel strategiczny	Wskaźnik	Jednostka miary
1. Poprawa funkcjonalności logistycznej gminy.	• Długość przebudowanych dróg	km
	• Długość wybudowanych dróg	km
	• Ilość wybudowanych/przebudowanych obiektów wspomagających infrastrukturę transportową (parkingi, przystanki itd.)	szt.
2. Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy, w tym odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa	• Ilość przebudowanych obiektów z przeznaczeniem turystycznym	szt.
	• Długość wybudowanych/przebudowanych ścieżek rowerowych o przeznaczeniu turystycznym	km

kulturowego przyrodniczego.	i	<ul style="list-style-type: none"> Ilość turystów odwiedzających gminę w ciągu roku 	szt.
3. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci obszarów wiejskich.	z	<ul style="list-style-type: none"> Ilość placówek wychowania przedszkolnego 	szt.
		<ul style="list-style-type: none"> Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym 	szt.
4. Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz kosztów energii.		<ul style="list-style-type: none"> Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków 	szt.
		<ul style="list-style-type: none"> Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej 	MWh/rok
		<ul style="list-style-type: none"> Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej 	MWh/rok
		<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie kosztów energii 	%
5. Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców oparty na lokalnych zasobach branżach	na i	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych. 	ha
		<ul style="list-style-type: none"> Ilość przygotowanych obiektów infrastruktury handlowej 	szt.
		<ul style="list-style-type: none"> Podmioty w rejestrze REGON na 10 tys. ludności 	szt.
		<ul style="list-style-type: none"> Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w % 	%
6. Wzrost atrakcyjności gminy jako obszaru odpowiedniego do zamieszkania.		<ul style="list-style-type: none"> Liczba ludności ogółem 	szt.
		<ul style="list-style-type: none"> Saldo migracji na 1000 ludności 	szt.
		<ul style="list-style-type: none"> Odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej / kanalizacyjnej 	%
		<ul style="list-style-type: none"> Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów infrastruktury sportowej, rekreacyjnej lub kulturalnej 	szt.

EWALUACJA

Ewaluacja – to ocena wartości interwencji z zastosowaniem określonych kryteriów tejże oceny, podejmowana w celu określenia efektywności interwencji, oszacowania w odniesieniu do celów, a także analizy wpływu na specyficzne problemy strukturalne.

Z uwagi na sprawną realizację ewaluacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007-2013, proponuje się zachowanie tożsamyh zasad ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Pacyna na lata 2016-2020 z perspektywą na 2025. Powyższe umożliwi dokonywanie oceny wartości realizowanych interwencji realizujących cele strategiczne gminy w perspektywie 2015-2020 przy wykorzystaniu sprawdzonych już mechanizmów ewaluacji.

W ramach ewaluacji do poszczególnych celów operacyjnych (bezpośrednich celów poszczególnych projektów) będą przypisane wskaźniki celów zgodnie z metodologią stosowaną w Funduszach Strukturalnych Unii Europejskiej, a więc wskaźniki: produktów, rezultatów i oddziaływań. Wskaźniki będą generowane na poziomie poszczególnych projektów, podczas ich przygotowywania. Zbiorczy raport ewaluacyjny będzie sporządzany raz do roku w trybie określonym zarządzeniem Wójta i przedstawiany Radzie wraz z raportem z monitoringu. Co dwa lata zostanie dokonana aktualizacja strategii, a co cztery lata zostanie zwołany tzw. Konwent Rozwoju Gminy (dopuszczalna jest inna nazwa), w którego skład wejdą przedstawiciele władz gminnych oraz najważniejszych instytucji oraz mieszkańców gminy, który wykona generalny przegląd dokonań strategicznych i zaproponuje aktualizację strategii i jej dostosowanie do bieżących okoliczności. Uaktualnienia muszą zostać przyjęte przez Radę Gminy.